ญี่ปุ่นกับการนำเสนอ “ภาพลักษณ์การไม่ยอมแพ้” ในโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020

ร.ท.หญิงกนกนันท์ ธูปะเตมีย์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Japan's Portrayal of "the Spirit of Never Giving Up" in the Tokyo Olympics 2020

Flg.Off. Kanoknan Dhupatemiya

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in International Relations

Department of International Relations

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2021

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์	ญี่ปุ่นกับการนำเสนอ “ภาพลักษณ์การไม่ยอมแพ้” ในโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020
โดย	ร.ท.หญิงกนกนันท์ ธูปะเตมีย์
สาขาวิชา	ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีวินท์ สุพุทธิกุล

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กษิร ชีพเป็นสุข)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีวินท์ สุพุทธิกุล)

..... กรรมการ
(ดร.ภาณุภัทร จิตเที่ยง)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กนกนันท์ ธูปะเตมีย์ : ญี่ปุ่นกับการนำเสนอ “ภาพลักษณ์การไม่ยอมแพ้” ในโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020. (Japan's Portrayal of "the Spirit of Never Giving Up" in the Tokyo Olympics 2020) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.ธีวินท์ สุพุทธิกุล

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาภาพลักษณ์ของชาติที่ญี่ปุ่นต้องการนำเสนอจากการยืนหยัดจัดโอลิมปิกท่ามกลางการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นี้ โดยเน้นวิเคราะห์ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นและแนวทางการสร้างภาพลักษณ์นั้น อันประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ สาระ และกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ แล้วเปรียบเทียบกับภาพลักษณ์และแนวทางการสร้างในโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 ยุคก่อนการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และในโตเกียวโอลิมปิกส์ 1964 จากการศึกษาพบว่าภาพลักษณ์ ‘ไม่ยอมแพ้’ ของญี่ปุ่นใน ค.ศ.2021 เห็นได้จากการนำยุทธศาสตร์การป้องกันโรคและการใช้คำพูดสร้างความเชื่อมั่นของผู้นำไปปฏิบัติเพื่อเตรียมความพร้อมภายในประเทศและแสดงให้นานาชาติเห็นว่าญี่ปุ่นพร้อมจัดโอลิมปิกอย่างปลอดภัยแล้ว เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ภาพลักษณ์ในตอนนั้นคือการฟื้นฟูบูรณะจากภัยพิบัติที่ญี่ปุ่นต้องเผชิญในปี ค.ศ.2011 ด้วยยุทธศาสตร์การเติบโตทางเศรษฐกิจของ ‘อาเบะโนมิกส์’ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งเกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กับการฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐานของประเทศที่ได้รับความเสียหาย และภาพลักษณ์ของโตเกียวโอลิมปิกส์ 1964 คือการกลับสู่ประชาคมโลกที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ ในฐานะประเทศรักสันติ ด้วยยุทธศาสตร์การเร่งพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของประเทศให้ทัดเทียมกับประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำอื่น ๆ และการปลูกฝังความเป็นสากลให้ประชากรญี่ปุ่น

ก่อนการจัดโอลิมปิกฤดูร้อนของญี่ปุ่นแต่ละครั้งที่ผ่านมา ญี่ปุ่นอยู่ในบริบทที่ประเทศต้องเผชิญกับความสูญเสียอย่างมาก โตเกียวโอลิมปิกส์ 1964 เกิดหลังจากการแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 โตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 เกิดหลังจากภัยพิบัติแผ่นดินไหวใหญ่และสึนามิ ค.ศ.2011 และต้องเลื่อนการจัดงานเพราะการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 การฟื้นฟูประเทศอย่างไม่ลดละตามนโยบายของผู้นำ ประกอบกับการร่วมด้วยช่วยกันของประชากรญี่ปุ่น ทำให้ประเทศญี่ปุ่นสามารถจัดโอลิมปิกให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จเป็นที่ประจักษ์ในสายตาชาวโลกได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สาขาวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ลายมือชื่อนิสิต .....

ปีการศึกษา 2564 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

6380002724 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

KEYWORD: Tokyo Olympics, Tokyo Olympics 2020, COVID-19, Tokyo Olympics 1964, Nation Branding, never give up, akiramenai, perseverance, resilience

Kanoknan Dhupatemiya : Japan's Portrayal of "the Spirit of Never Giving Up" in the Tokyo Olympics 2020. Advisor: Asst. Prof. TEEWIN SUPUTTIKUN, Ph.D.

This research aims to study Japan’s nation branding throughout the Tokyo Olympics 2020 by analyzing the process that brings out the nation brand: strategy, substance, and symbolic action. The findings are to be compared with the nation brands throughout the Tokyo Olympics 2020 before the spread of the COVID-19 pandemics and the Tokyo Olympics 1964. From the findings, Japan’s nation brand of ‘never giving up’ throughout the Tokyo Olympics in the year 2020 – 2021 is seen through the Tokyo Olympic Bubble and the immigration strategies, along with the speeches from the Prime Ministers and head organizers of the Games. While Tokyo recently emphasizes the COVID-19 prevention methods, Tokyo Olympics 2020 before the spread of COVID-19 focuses on using ‘Abenomics’ strategies to support recovery and reconstruction after the Great Earthquake and Tsunami in 2011 and Tokyo Olympics 1964 places its importance on Japan being accepted from other nations as a peaceful member of the international society by boosting its economy, technology, and internationalize its people.

Japan faced hardships and loss before hosting both the Tokyo Olympics 1964 and 2020. The nation lost the World War 2 before hosting the Tokyo Olympics 1964 and struck by the Great Earthquake and Tsunami before the Tokyo Olympics 2020, which was postponed for a year because of COVID-19. The vision of the leaders and the cooperation of the Japanese people are powerful sources of the success of hosting the Tokyo Olympics.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

Field of Study: International Relations Student's Signature .....

Academic Year: 2021 Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์หัวข้อ “ญี่ปุ่นกับการนำเสนอ “ภาพลักษณ์การไม่ยอมแพ้” ในโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020” นี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดีจากความกรุณาอย่างสูงของ อ.ผศ.ดร.ธีวินท์ สุพุทธิกุล อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างยิ่งที่กรุณาเลือกเป็นที่ปรึกษาของสารนิพนธ์ฉบับนี้ และมุ่งมั่นทุ่มเทอ่านงานวิจัย ให้คำปรึกษา ปรับแก้ และพัฒนาเนื้อหาให้ถูกต้องสมบูรณ์มากที่สุดด้วยความพิถีพิถันและเอาใจใส่อย่างดียิ่งมาโดยตลอด ตลอดจนผลักดันและให้กำลังใจนิสิตในที่ปรึกษาให้สามารถผลิตงานที่มีคุณภาพออกมาได้ในเวลาที่กำหนด ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ ได้แก่ อ.ผศ.ดร.กษิร ชีพเป็นสุข และ อ.ดร.ภาณุภัทร จิตเที่ยง ที่กรุณาอ่านสารนิพนธ์ฉบับนี้อย่างละเอียดและแนะนำแนวทางปรับปรุงเนื้อหาให้ครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณมหกรรมกีฬาที่ยิ่งใหญ่อย่างโอลิมปิกและจิตวิญญาณความไม่ยอมแพ้ของชาวญี่ปุ่นที่จุดประกายความสนใจให้ผู้วิจัยเป็นอย่างมากจนตัดสินใจเลือกทำสารนิพนธ์ที่เชื่อมโยงทั้งสองประเด็นนี้เข้าด้วยกัน รวมถึงขอขอบพระคุณผู้เขียนของแหล่งข้อมูลทุกชิ้นในสารนิพนธ์ฉบับนี้ที่กรุณาให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องโอลิมปิกและประเทศญี่ปุ่น สำนักงานวิทยทรัพยากรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและพร้อมตอบคำถามอย่างทันท่วงที

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาให้ความรู้ความเข้าใจและไขข้อสงสัยในประเด็นต่าง ๆ ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนและการส่งงานอย่างต่อเนื่อง และขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ MAIR18 ทุกคนที่ร่วมลงเรือลำเดียวกันมาตลอด 2 ปีอย่างมีความสุข ขอขอบคุณพี่ต้นสำหรับการอัพเดทข้อมูลทุกอย่างในรุ่น พี่แก๊ก พี่ต้าร์ พี่มุก สำหรับเลคเชอร์ที่ละเอียดและอ่านง่ายที่แบ่งปันเพื่อน ๆ ร่วมรุ่นมาเสมอ พี่มิ้งและกลุ่ม Mini MAIR ที่ร่วมด้วยช่วยกันอย่างที่สุดในทุกเรื่องทุกที่ทุกเวลา พี่นิวและกลุ่ม Japanese Family ในอาจารย์ที่ปรึกษาเดียวกันที่ช่วยผลักดันกันและกันตลอดมา

เหนือสิ่งอื่นใด ขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาและครอบครัว ที่ให้ชีวิตและกรุณาสนับสนุนให้ผู้วิจัยได้เลือกเรียนต่อในสาขาที่สนใจ เป็นความรักที่ยิ่งใหญ่ อีกทั้งเป็นพลังใจและเป็นเสมือนแสงส่องทางในการเรียนและการทำงานของผู้วิจัยเสมอมา และขอขอบพระคุณกองทัพอากาศที่เห็นความสำคัญของการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรเป็นอย่างมาก

ความสมบูรณ์ของสารนิพนธ์ฉบับนี้มิใช่เป็นความสำเร็จของผู้วิจัยแต่เพียงผู้เดียว หากแต่ขอมอบให้เป็นความสำเร็จของบุคคลทั้งหมดที่กล่าวไปข้างต้นด้วย

กนกนันท์ ธูปะเตมีย์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สารบัญ

หน้า

..... ค

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ค

..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ง

กิตติกรรมประกาศ ..... จ

สารบัญ ..... ช

หัวข้อการวิจัย 1

ที่มาและความสำคัญของปัญหา 1

คำถามและข้อเสนอในการศึกษา 2

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 2

กรอบการวิเคราะห์ 7

ขอบเขตการศึกษา 8

ระเบียบวิธีวิจัย 8

โครงสร้างการนำเสนอ 9

“โตเกียวโอลิมปิกส์ 1964” กับการพลิกภาพลักษณ์ของญี่ปุ่นจากชาติห้าวหาญที่แพ้สงคราม สู่ชาติรักสันติ 9

การสร้างภาพลักษณ์ของชาติ 11

ยุทธศาสตร์ (strategy) 11

สาระ (substance) 15

กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ (symbolic actions) 18

“โตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 (+1)” กับการเปลี่ยนผ่านของภาพลักษณ์จากชาตินักฟื้นฟูจากภัยพิบัติ สู่ผู้ยืนหยัดจัดโอลิมปิกท่ามกลางสมรภูมิโรคโควิด-19 20

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

การสร้างภาพลักษณ์ของชาติ 21
ยุทธศาสตร์ (strategy) 22
สาระ (substance) 27
กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ (symbolic actions) 31
บทสรุป 36
บรรณานุกรม 39
ประวัติผู้เขียน 51

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

หัวข้อการวิจัย

ญี่ปุ่นกับการนำเสนอ “ภาพลักษณ์การไม่ยอมแพ้” ในโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปี ค.ศ.2020 เป็นปีแห่งความผกผันของญี่ปุ่น เจ้าภาพโอลิมปิกเกมส์ฤดูร้อนล่าสุด ญี่ปุ่นเสียงบประมาณมหาศาลจากการเตรียมประเทศของตนให้พร้อมเปิดรับนักกีฬา ผู้เกี่ยวข้อง และนักท่องเที่ยวที่มาร่วมในการแข่งขันกีฬาดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อแลกกับการสร้างภาพลักษณ์ของชาติ (nation branding)ที่ดีและลดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของประเทศให้ปรากฏในสายตาประชาชนทั่วโลก[1] โดยหวังจะได้ทุนคืนเมื่อเป้าหมายทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจของตนบรรลุผลได้ตามต้องการ แต่การระบาดอย่างต่อเนื่องและรุนแรงของโรคระบาดไวรัสโคโรนา หรือ โรคโควิด-19 ก่อให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมาก ผู้คนเจ็บป่วยและเสียชีวิตยอดผู้ติดเชื้อใหม่รายวันของญี่ปุ่นสูงกว่า 1,000 คน ยิ่งไปกว่านั้น ประชาชนชาวญี่ปุ่นเองกว่า 80 เปอร์เซ็นต์[2] ยังเรียกร้องให้ยกเลิกการจัดโอลิมปิก ไม่นับรวมสปอนเซอร์หลายรายที่ส่งเสียงอยากให้เลื่อนหรือยกเลิกเช่นกัน แต่ก็เป็นที่ทราบกันดีว่า รัฐบาลญี่ปุ่นตัดสินใจเลื่อนการจัดงานไปอีก 1 ปี แต่ไม่ยกเลิก[3]

เพราะเหตุใดญี่ปุ่นจึงยังยืนกรานจะจัดโอลิมปิก หากไล่เรียงปัจจัยคร่าว ๆ นอกจากเรื่องเศรษฐกิจแล้วเรื่องชื่อเสียงของประเทศเป็นอีกประเด็นสำคัญ ญี่ปุ่นเคยจัดโอลิมปิกแล้วในปี ค.ศ.1964 เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ที่ญี่ปุ่นซึ่งเป็นชาติแพ้สงครามสามารถพัฒนาตนเองทางเทคโนโลยีและการคมนาคมให้ทัดเทียมกับนานาประเทศจนเรียกได้ว่าญี่ปุ่นสามารถ “กลับคืนสู่ระเบียบโลกใหม่ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง[4]” อย่างประสบความสำเร็จ หลังจากนั้นมีการจัดโอลิมปิกฤดูหนาวอีก 2 ครั้ง (ปี) การยืนกรานจะจัดโอลิมปิกท่ามกลางโรคระบาดในครั้งนี้จึงน่าสนใจว่าการที่รัฐบาลญี่ปุ่นตัดสินใจเดินหน้าจัดโอลิมปิกต่อแบบไร้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

[1] Maria Guajardo, “Tokyo 2020 Olympics: Nation Branding Creates an Opportunity for a New Cultural Narrative for Japan” (official conference proceedings presented at The International Conference on Japan & Japan Studies 2016, Soka University, Japan), accessed March 6, 2022, http://papers.iafor.org/wp-content/uploads/papers/iicj2016/IICJ2016_26853.pdf.

[2] Agence France-Presse, “Tokyo Olympics: more than 80% of Japanese oppose hosting Games-poll,” last modified May 17, 2021, accessed March 8, 2022, https://www.theguardian.com/world/2021/may/17/tokyo-olympics-more-than-80-of-japanese-oppose-hosting-games-poll.

[3] Narisara Suepaisal, “โอลิมปิกนี้ไม่กลัวโควิด ญี่ปุ่นกับปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ต้องจัด Tokyo 2020 Olympics ต่อไป,” the Matter, published July 16, 2021, accessed March 8, 2022, https://the matter.co/social/tokyo-2020-olympics-economy/149381.

[4] Guajardo, “Tokyo 2020 Olympics,” http://papers.iafor.org/wp-content/uploads/papers/iicj2016/IICJ2016_26853.pdf.

กองเชียร์ในสนามโดยออกมาตรการบับเบิ้ล (Tokyo Olympic Bubble)[5] ในขอบเขตหมู่บ้านนักกีฬาและสนามกีฬาจำกัดนักกีฬาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงาน 50,000 คน ซึ่ง 80 เปอร์เซ็นต์ฉีดวัคซีนแล้วและมีคู่มือดูแลตนเองอย่างครบครันน่าจะเกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ที่ญี่ปุ่นต้องการนำเสนอในด้านความสามารถในการจัดการในสภาวะวิกฤตเพื่อให้กีฬาโอลิมปิกที่เกิดขึ้นในครั้งนี้เป็นที่จดจำในระยะยาวอีกด้วย[6] อีกทั้งเมื่อมองลงมาในระดับปฏิบัติ นอกจากวินัยของประชาชนญี่ปุ่นแล้ว “จิตวิญญาณอะคิระเมะไน (akiramenai spirit)” หรือ จิตวิญญาณแห่งความไม่ยอมแพ้ ก็เป็นอีกปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจจัดโอลิมปิกต่ออย่างมีนัยสำคัญ

คำถามและข้อเสนอในการศึกษา

บทความวิจัยนี้มุ่งตอบคำถามว่า รัฐบาลญี่ปุ่นใช้การจัดการแข่งขันโอลิมปิก 2020 ในห้วงการระบาดของโรคโควิด-19 ให้เป็นประโยชน์กับการสร้างภาพลักษณ์อย่างไร โดยบทความชี้ให้เห็นประโยชน์ที่ญี่ปุ่นได้รับในการจัดโอลิมปิกในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 นั่นคือประโยชน์ทางการสร้างภาพลักษณ์ของญี่ปุ่นให้เห็นความเป็น “ผู้ไม่ยอมแพ้” กล่าวคือ มีความเข้มแข็ง (resilience) ในการฟื้นฟู (reconstruct) ประเทศ สามารถบริหารจัดการประชากรและทรัพยากรในประเทศในสภาวะวิกฤตด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยและความร่วมแรงร่วมใจจนสามารถจัดมหกรรมกีฬาขนาดใหญ่อย่างโอลิมปิกได้ มีสภาวะผู้นำและความเป็นมืออาชีพที่ว่าไม่ว่าเหตุการณ์อะไรจะเกิดขึ้น “การแสดงจะต้องดำเนินต่อไป (the show must go on)” หรือภารกิจที่ได้รับจะต้องดำเนินไปจนสำเร็จลุล่วง ซึ่งความเข้มแข็งในการฟื้นฟูประเทศของญี่ปุ่นดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่เชื่อมโยงกับการพยายามฝ่าวิกฤตของนานาชาติในยุคการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่พยายามบริหารประเทศและประชากรของตนด้วยทรัพยากรที่มีอย่างดีที่สุดเพื่อให้ได้รับผลกระทบเชิงลบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 น้อยที่สุด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้ ผู้เขียนแบ่งการนำเสนอวรรณกรรมออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ว่าด้วยภาพลักษณ์ของชาติที่ญี่ปุ่นต้องการสร้างผ่านการจัดโตเกียวโอลิมปิกส์ ในปี ค.ศ.1964 กลุ่มที่ 2 ว่าด้วยภาพลักษณ์ของชาติที่ญี่ปุ่นต้องการสร้างผ่านการจัดโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 ในสภาวะปกติในปี

[5] Antoni Slodkowski and Kiyoshi Takenaka, “A Tale of Two Cities: In the ‘bubble’ and the Tokyo outside,” Reuters, last modified July 30, 2021, accessed March 9, 2022, https://www.reuters.com/lifestyle/sports/tale-two-cities-bubble-tokyo-outside-2021-07-29/.

[6] Yoav Dubinsky, “Analyzing the Roles of the Country Image, Nation Branding, the Public Diplomacy through the Evolution of the Modern Olympic Movement,” *Sciendo* 84, no. 24 (November 5, 2019): 27-40, accessed March 10, 2022, doi: 10.2478/pcssr-2019-0024.

ค.ศ.2013 - 2019 และ กลุ่มที่ 3 ว่าด้วยโรคโควิด-19 กับประโยชน์ในการสื่อภาพลักษณ์ของชาติในโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 เพิ่มเติมจากสภาวะปกติ

1. <u>วรรณกรรมว่าด้วยภาพลักษณ์ที่ญี่ปุ่นต้องการสร้างผ่านโตเกียวโอลิมปิกส์ ปี ค.ศ.1964</u>

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการสร้างภาพลักษณ์ของญี่ปุ่นด้วยการจัดโอลิมปิกในปี ค.ศ.1964 พบว่ามีวรรณกรรมหลายชิ้นกล่าวถึงภาพลักษณ์ด้านการกลับคืนสู่ระเบียบโลกใหม่ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำหลังจบสงครามโลกครั้งที่สอง Naofumi Masumoto[7], Christian Tagsold[8] และ Paul Droubie[9] กล่าวตรงกันว่าการจัดโอลิมปิก ในปี ค.ศ.1964 ของญี่ปุ่นเป็นการประกาศให้โลกรู้ว่าญี่ปุ่น “เกิดใหม่” จากการเป็นประเทศที่ทำสงครามรุกรานชาติอื่น[10] และแพ้สงคราม เป็นประเทศที่รักสันติบนเวทีระหว่างประเทศ เห็นได้จากการใช้ธงฮิโนะมารุ (Hinomaru) เป็นธงทางการในงานโอลิมปิก ไม่ใช่ธงเคียวคุจิตสึ (Kyokujitsu) ที่ใช้ในสงครามโลกครั้งที่สอง[11] การวิ่งคบเพลิงนานาชาติ (international torch relay) ที่เริ่มจากเมืองเอเธนส์ ประเทศกรีซ ผ่านเมือง 12 เมืองใน 12 ประเทศเอเชีย เป็นระยะทาง 15,508 กิโลเมตร แล้วได้รับการต้อนรับอย่างกระตือรือร้น (welcomed with enthusiasm)[12] และการเลือก Sakai Yoshinori ที่เกิดวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ.1945 ในเมือง Sanji ใกล้กับเมืองฮิโรชิม่า ซึ่งเป็นวันที่อเมริกาทิ้งระเบิดปรมาณูใส่เมืองฮิโรชิม่า เป็นนักวิ่งคบเพลิงผู้จุดไฟโอลิมปิก[13]

2. <u>วรรณกรรมว่าด้วยภาพลักษณ์ของชาติที่ญี่ปุ่นต้องการสร้างผ่านโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 ก่อนโควิด ปี ค.ศ.2013 – 2019</u>

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการเตรียมการจัดโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 ก่อนการระบาดของโรคโควิด-19 พบว่าวรรณกรรมชิ้นต่าง ๆ เสนอภาพลักษณ์ที่ญี่ปุ่นต้องการแสดงในงานมหกรรมกีฬาดังกล่าวต่างกันออกไป โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มวรรณกรรมหลัก ๆ ตาม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[7] Naofumi Masumoto, “The Legacy of the Olympic Peace Education of the 1964 Tokyo Olympic Games in Japan,” *The International Journal of the History of Sport* 29, no.9 (June 11, 2012): 1263, March 10, 2022, doi: 10.1080/09523367.2012.692247.

[8] Christian Tagsold, “The 1964 Tokyo Olympics as Political Games,” *The Asia-Pacific Journal* 23, no.3 (June 6, 2009): 2, accessed March 13, 2022, https://apjjf.org/-Christian-Tagsold/3165/article.html.

[9] Paul Droubie, “Phoenix arisen: Japan as peaceful internationalist at the 1964 Tokyo Summer Olympics,” *The International Journal of the History of Sport* 28, no.16 (December 12, 2011): 2309, accessed March 13, 2022, doi: 10.1080/09523367.2011.626683.

[10] Ibid.

[11] Tagsold, “The 1964 Tokyo Olympics as Political Games,” 3.

[12] Masumoto, “The Legacy of the Olympic Peace Education of the 1964 Tokyo Olympic Games in Japan,” 1268.

[13] Droubie, “Phoenix arisen,” 2315 - 2316.

ภาพลักษณ์ในเนื้อหา แม้วรรณกรรมบางชิ้นจะเสนอภาพลักษณ์มากกว่า 1 อย่าง วรรณกรรม 2 กลุ่ม ได้แก่ 1.เสนอภาพลักษณ์ด้านความสามารถในการฟื้นฟูประเทศจากแผ่นดินไหวและสึนามิ ค.ศ.2011 และใส่ใจและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยรวมของประเทศ 2.เสนอภาพลักษณ์ด้านการส่งเสริมสันติภาพด้วยกีฬา

วรรณกรรมกลุ่มที่ 1 เสนอภาพลักษณ์ด้านความสามารถในการฟื้นฟูประเทศจากแผ่นดินไหวและสึนามิ ค.ศ.2011 และใส่ใจและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยรวมของประเทศ โดย Shuying Yuan กล่าวว่าญี่ปุ่นมีเป้าหมายด้านการฟื้นฟูประเทศจากภัยพิบัติเป็นอันดับแรกของ 'วิสัยทัศน์โตเกียว 2020 (Tokyo Vision 2020)' ตรงกับสโลแกน 'โอลิมปิกแห่งการฟื้นฟู (Reconstruction Olympics)'[14] เช่นเดียวกับ Gabriele Catalano ที่กล่าวไปในทิศทางเดียวกันและเสริมว่าการฟื้นฟูประเทศหลังการเกิดภัยพิบัตินี้จะสำเร็จอย่างรวดเร็วขึ้นจากการมีกำหนดเวลาของการเป็นเจ้าภาพโอลิมปิก 2020[15] เห็นได้จากการผนวกการวางผังเมืองเข้ากับการเข้ารับการคัดเลือกเป็นเจ้าภาพโอลิมปิก เช่น เพิ่มถนนและสิ่งปลูกสร้างพื้นฐาน นอกจากนั้นใน 'วิสัยทัศน์โตเกียว 2020' มีเป้าหมาย 8 เป้าหมายและ 12 โครงการเพื่อพัฒนาญี่ปุ่น เช่น สร้างถนนเพื่อการขนส่งอย่างเร่งด่วน (emergency transport road) หรือติดตั้งหน่วยจัดการภัยพิบัติในละแวกชุมชน (Disaster Management Neighborhood Units) ด้วยญี่ปุ่นต้องการให้กำลังใจและอนาคตกับกลุ่มคนที่ประสบภัยพิบัติ[16]

Catalano ให้ความเห็นว่าญี่ปุ่นต้องการส่งเสริมนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลกรุงโตเกียวออกแผนแม่บทด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Master Plan) เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการจัดโอลิมปิก[17] ซึ่งเห็นเป็นรูปธรรมได้ทั้งจากงานของ Catalano และจากงานของ จินตวัฒน์ ศิริรัตน์[18] จากการสร้างสนามกีฬาโอลิมปิก(Olympic Stadium) ใน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

[14] Shuying Yuan, "A miraculous revitalization of Japan? A comparative analysis of the 1964 Tokyo Olympic Games, the failed 2016 host city bid and the successful 2020 bid," *Asia Pacific Journal of Sport and Social Science* (December 2013): 13, accessed March 14, 2022, doi: 10.1080/21640599.2013.861665.

[15] Gabriele Catalano, "The role of mega-events in promoting territorial sustainability: the case of the sustainability plan of the Tokyo 2020 Olympic Games," (graduate thesis, Politechnico di Torino, 2020), 150, accessed March 15, 2022, https://webthesis.biblio.polito.it/ 15541/1/tesi.pdf.

[16] Yuan, "A miraculous revitalization of Japan?,"13.

[17] Catalano, "The role of mega-events in promoting territorial sustainability," 151.

[18] จินตวัฒน์ ศิริรัตน์, "โตเกียวโอลิมปิกจากอดีตสู่ปัจจุบัน: การเสริมสร้างภาพลักษณ์จากประเทศรักสันติสู่ประเทศรักสิ่งแวดล้อม," *วารสารญี่ปุ่นศึกษา* 8, no. 1 (January – June 2008): 123, accessed March 26, 2022.

ปี ค.ศ.2019 ด้วยเทคโนโลยีประหยัดพลังงาน (energy-saving technologies)[19] การทำเหรียญรางวัล 5,000 เหรียญจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ใช้แล้วที่ได้รับบริจาคจากประชาชนทั่วประเทศญี่ปุ่น การใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบบเซลล์เชื้อเพลิง 500 คันในการรับส่งผู้โดยสารที่เกี่ยวข้องกับกีฬาโอลิมปิก และการใช้ 'มาตรการการจัดการความต้องการทางการท่องเที่ยว (Travel Demand Management),' เพื่อลดการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลและหันมาใช้ระบบขนส่งมวลชนมากขึ้น เป็นต้น[20]

ส่วนวรรณกรรมกลุ่มที่ 2 กล่าวถึงภาพลักษณ์ด้านการส่งเสริมสันติภาพด้วยกีฬาว่าเป็นสิ่งที่ญี่ปุ่นต้องการนำเสนอในการจัดโอลิมปิก 2020 นี้ Zubaidullo Ubaidulloev กล่าวว่าการที่โตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 มีทีมโอลิมปิกผู้ลี้ภัย (Refugee Olympic Team) เป็นการส่งเสริมกระบวนการทางสันติภาพ ด้วยการรับรู้ถึงวิกฤตผู้ลี้ภัยในโลก (refugee crisis) และส่งเสริมให้อยู่ร่วมกันอย่างไม่แบ่งแยก (inclusion) ส่งเสริมความสามัคคี (solidarity) และสันติภาพ (peace)[21] นอกจากนั้น ข้อริเริ่มของรัฐบาลญี่ปุ่นเรื่อง 'กีฬาในวันข้างหน้า (Sport for Tomorrow Programme – SFT)' ยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อประชาสัมพันธ์โอลิมปิกและพาราลิมปิกยังต่างประเทศ[22] และส่งเสริมสันติภาพระหว่างประเทศผ่านการกีฬา โดยญี่ปุ่นจะส่งนักกีฬา โค้ช ครูฝึก และครูพลศึกษา ไปประเทศต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่การกีฬาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การจัดโอลิมปิก 2020 เป็นไปเพื่อเปลี่ยนโลกผ่านการกีฬา[23]

อย่างไรก็ตาม Wolfram Manzenreiter[24] ให้ข้อมูลด้านการกีฬาภายในประเทศญี่ปุ่นซึ่งขัดกันกับภาพลักษณ์ส่งเสริมกีฬา โดยกล่าวถึงการศึกษาเกี่ยวกับโอลิมปิก (Olympic education) ที่มีเป้าหมายหลักในการศึกษาประวัติของโอลิมปิก ฝึกอาสาสมัครให้มีความเอาใจใส่ผู้มาเยือน (hospitality) และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข (inclusive society) ผ่านการเล่นกีฬา ซึ่งเป็นเป้าหมายที่มีมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1964 ว่า เมื่อถึงการปฏิบัติจริง การศึกษาดังกล่าวไม่สามารถเปลี่ยนสถิติการมีส่วนร่วมทางกีฬาได้ การมีส่วนร่วมทางกีฬาของคนในประเทศญี่ปุ่นนั้นต่ำมากเมื่อเทียบกับประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำ (advanced industrialized countries) อื่น ๆ กล่าวคือ ผู้ใหญ่อายุ 30-

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

---

[19] Catalano, "The role of mega-events in promoting territorial sustainability," 174.

[20] Ibid., 170.

[21] Zubaidullo Ubaidulloev, "Sport for Peace: A New Era of International Cooperation and Peace through Sport," *Asia-Pacific Review* 25, no. 2 (2018): 113, accessed March 26, 2022, doi: 10.1080/13439006.2018.1548818.

[22] "What is SPORT FOR TOMORROW?," Sport for Tomorrow, Sport for Tomorrow Consortium, [n.d.], accessed March 26, 2022, https://www.sport4tomorrow.jpnsport.go.jp/about/.

[23] Ubaidulloev, "Sport for Peace," 120.

[24] Wolfram Manzenreiter, "Olympic education: How Tokyo 2020 shapes body and mind in Japan," in *Japan Through the Lens of the Tokyo Olympics*, ed. Barbara Holthus, et.al., (Abingdon, Oxon: Routledge, 2020), 99-101, March 28, 2022.

59 ปี เล่นกีฬาน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (national average) โดยที่ 30 เปอร์เซ็นต์ไม่เข้าร่วมกีฬาอะไรเลยโดยให้เหตุผลว่าไม่มีเวลาเพราะมีตารางงานและทำงานบ้านจนหมดเวลา ส่วนวัยรุ่นผู้หญิงไม่ค่อยสนใจเล่นกีฬา[25]

3. <u>วรรณกรรมว่าด้วยโรคโควิด-19 กับการสื่อภาพลักษณ์ของญี่ปุ่นเพิ่มเติมผ่านโอลิมปิก</u>

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างภาพลักษณ์ของญี่ปุ่นในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากการจัดการแข่งขันโอลิมปิก 2020 พบว่ามีวรรณกรรมหลายชิ้นกล่าวว่าญี่ปุ่นมีความจำเป็นต้องจัดโอลิมปิกเพราะในทางกฎหมาย มีค่าใช้จ่ายในการยกเลิกการเป็นเจ้าภาพ[26] ซึ่งแต่เดิมญี่ปุ่นเสียค่าประมูลในการจัดโอลิมปิกไปเป็นอันดับต้น ๆ ของเจ้าภาพโอลิมปิกทั้งหมด[27] อย่างไรก็ดี มีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องหลายชิ้นที่กล่าวว่าการจัดโอลิมปิกในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีประโยชน์หลายประการอย่างมีนัยสำคัญ

Eiji Yamamura และ Yoshiro Tsutsui[28] กล่าวถึงผลกระทบของการเลื่อนโอลิมปิกต่อความพอใจ (happiness) และความคาดหวังต่อการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของประชาชนที่เป็นผู้ประกอบการในกรุงโตเกียวและชานเมือง พบว่ามาตรวัดความสุขของแรงงานด้านการท่องเที่ยวและร้านอาหารลดลงมากอย่างมีนัยสำคัญหลังการประกาศเลื่อนการจัดโอลิมปิก 2020 อีกทั้งผลสำรวจของหนังสือพิมพ์ *Sankei Shimbun* และ *Fuji News Network* กล่าวว่าประชาชนเกือบ 70 เปอร์เซ็นต์ที่ตอบแบบสอบถาม สนับสนุนให้จัดการแข่งขันโอลิมปิกโดยมีข้อควรระวังเรื่องการควบคุมโรคระบาด[29] ซึ่งเมื่อนำมาผนวกข้อมูลของ ทรายแก้ว ทิพากร[30] ว่าการจัดโอลิมปิกและพาราลิมปิกในครั้งนี้เป็นการทูตวัฒนธรรมที่ฉายภาพให้โลกและคนในประเทศเห็นว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เข้มแข็งสามารถฝ่าฟันภัยพิบัติในรูปแบบต่าง ๆ ได้ทุกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติ ปัญหาเศรษฐกิจ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

---

[25] Manzenreiter, “Olympic education,” 101.

[26] KYODO, “Tokyo Games cancellation would cost Japan $17 billion, Nomura says,” the japan times, published May 25, 2021, accessed March 28, 2022, https://www.japantimes.co.jp/news/2021/05/25/business/economy-business/nomura-olympics-cancellation-cost/.

[27] ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, “Tokyo 2020 Olympics ... อานิสงส์ต่อเศรษฐกิจญี่ปุ่นมีจำกัด,” ใน *Kasikornthai Econ Analysis* 27, ฉบับที่ 3247 (2564): 1-2, เข้าถึงเมื่อ เมษายน 6, 2565.

[28] Eiji Yamamura and Yoshiro Tsutsui, “The Impact of Postponing 2020 Tokyo Olympics on the Happiness of O-MO-TE-NA-SHI Workers in Tourism: A Consequence of COVID 19,” *Sustainability 2020* 12, no.8168 (October 3, 2020): 1-16, accessed April 7, 2022.

[29] Yuki Tatsumi, “The Tokyo Olympics Will Proceed, But Who Are They For?,” *Diplomat* 80 (2021): 91-93, accessed April 7, 2022.

[30] ทรายแก้ว ทิพากร, “โอลิมปิกโตเกียว 2020 โอลิมปิกครั้งที่สองของญี่ปุ่น,” สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, เข้าถึงได้ เมษายน 7, 2022, http://www.ias.chula.ac.th/article.

หรือโรคระบาดอย่างโรคโควิด-19 ก็ตาม จึงเป็นที่เข้าใจได้ว่าการจัดโอลิมปิกในครั้งนี้เป็นไปเพื่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของญี่ปุ่นต่อนานาชาติและชาวญี่ปุ่นเอง

กรอบการวิเคราะห์

งานชิ้นนี้จะใช้กรอบการวิเคราะห์การสร้างภาพลักษณ์ของชาติ (nation branding) ควบคู่กับกรอบการวิเคราะห์การทูตสาธารณะ (public diplomacy) เป็นหลักในการนำเสนอและวิเคราะห์ โดยที่การสร้างภาพลักษณ์ของชาติ (nation branding) หมายถึง การที่รัฐกำหนดภาพลักษณ์ของชาตินั้น ๆ เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของชาติ (national identity) ขึ้นมา ซึ่งเป็นภาพสะท้อนความจริงของประชาชนในประเทศ อันเกิดจากการตระหนักรู้ร่วมกันหรือมีประสบการณ์ร่วมกันแล้วหาวิธีสื่อสารออกไปเพื่อสร้างอำนาจอ่อน (soft power) ให้ประเทศเป็นที่รู้จักและยอมรับบนเวทีโลกตามแนวทางที่ต้องการ แนวคิดดังกล่าวเสนอโดย Simon Anholt ในปี ค.ศ.1996[31] โดย Anholt กล่าวว่าองค์ประกอบของการสร้างภาพลักษณ์ของชาติมี 3 ประการ คือ 1.ยุทธศาสตร์ (strategy) ซึ่งหมายถึงการรู้ว่าประเทศของตนเป็นอย่างไร ยืนอยู่ตรงจุดไหน และต้องการพัฒนาไปทางไหน แล้วตั้งเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ (strategic goals) 2.สาระ (substance) คือการนำ ‘ยุทธศาสตร์’ ไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจกระทำโดยการออกนโยบาย กฎหมาย หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุผลที่วางไว้อย่างเป็นรูปธรรม และ 3.กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ (symbolic actions)[32] คือ ‘สาระ’ ที่มีพลังในการสื่อสารแล้วทำให้ผู้อื่นคล้อยตาม กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์จะต้องเป็นเรื่องราวของประเทศนั้นและสามารถเล่าเรื่องราวของประเทศนั้นได้ โดยกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ยิ่งมีมากจะยิ่งครอบคลุมเรื่องราวของประเทศนั้นมากขึ้นด้วย[33]

การทูตสาธารณะ (public diplomacy) เป็นแนวคิดที่โด่งดังในปี ค.ศ.1965 ริเริ่มโดยมหาวิทยาลัยทัฟท์ (Tufts University) ในคณะกฎหมายและการทูต (Fletcher School of Law and Diplomacy) การทูตสาธารณะมีความคล้ายคลึงและทับซ้อนกับการสร้างภาพลักษณ์ของชาติ

---

[31] Heena Jeong, “Nation Branding and the representation of a nation’s identity: the case of the Study in Sweden Facebook page,” (graduate thesis, Uppsala University, 2018), accessed April 8, 2022, http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1228896/FULLTEXT01.pdf.

[32] “บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภาพลักษณ์ของชาติ,” (วิทยานิพนธ์), 10, เข้าถึงเมื่อ เมษายน 9, 2022, http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/ doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/8406st/5.2%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%202.pdf.

[33] Simon Anholt, “Beyond the Nation Brand: The Role of Image and Identity in International Relations,” *Exchange: The Journal of Public Diplomacy* 2, no. 1 (2013): 7-8, accessed April 10, 2022.

อีกทั้งเชื่อมโยงส่งเสริมซึ่งกันและกัน แต่ต่างกันในรายละเอียด[34] นั่นคือการสร้างภาพลักษณ์ของชาติเป็นนโยบายของภาครัฐและเกิดจากการร่วมมือกันของหลายภาคส่วนในทางปฏิบัติ โดยสามารถแบ่งได้เป็นหลายมิติ ทั้งการท่องเที่ยว นโยบาย วัฒนธรรม คน เป็นต้น ส่วนการทูตสาธารณะให้ความสนใจนโยบายต่างประเทศ ซึ่งเป็นเพียงมิติหนึ่งของการสร้างภาพลักษณ์ของชาติ[35] จึงอาจกล่าวได้ว่าการทูตสาธารณะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างภาพลักษณ์ของชาติได้ อย่างไรก็ตาม การทูตสาธารณะเน้นการสร้างสัมพันธ์ระยะยาวเพื่อประโยชน์ของนโยบายรัฐบาล โดยการทูตสาธารณะ แบ่งออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ การสื่อสารประจำวัน การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน[36] ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระดับประชาชนระหว่างประเทศ จึงอาจกล่าวได้ว่าภาพลักษณ์ของชาติเป็นส่วนหนึ่งของการทูตสาธารณะได้เช่นกัน[37]

ขอบเขตการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้จะศึกษาแนวทางในการสร้างภาพลักษณ์ของญี่ปุ่นในด้านการเป็นชาติที่ไม่ยอมแพ้ ผ่านการจัดกีฬาโอลิมปิก 2020 โดยจะดูการเปลี่ยนเป้าหมายการสร้างภาพลักษณ์ทั้งก่อนและหลังการเกิดการระบาดของโรคโควิด-19 กล่าวคือ ตั้งแต่ ค.ศ.2013 – 2021 นอกจากนั้นจะเปรียบเทียบการสร้างภาพลักษณ์ในการจัดโอลิมปิก 2020 กับ 1964 ด้วย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานชิ้นนี้จะใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ทั้งเอกสารชั้นต้นที่ออกโดยรัฐบาลญี่ปุ่น ได้แก่ เอกสารทางการทูตของกระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่น 2020 (Diplomatic Bluebook 2020) ซึ่งเป็นพื้นฐานเพื่อให้เห็นแผนแสดงความตั้งใจในสร้างภาพลักษณ์ของชาติด้วยการจัดโอลิมปิกทั้งที่เป็นความตั้งใจเดิม และที่มีการระบาดของโรคโควิด-19เข้ามากระทบ และเอกสารอื่น ๆ อาทิ รายงานวิจัย วารสารวิชาการ บทวิเคราะห์หรือข่าวสารที่เกี่ยวข้องที่น่าเชื่อถือ ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย รวมไปถึงสื่อยูทูบ (Youtube) ช่องทางการของโตเกียวโอลิมปิกส์ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดการสร้างภาพลักษณ์ของชาติของญี่ปุ่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

---

[34] นิกรเดช พลางกูร, “การสร้างภาพลักษณ์ประเทศไทยและบทบาทที่สำคัญของกระทรวงการต่างประเทศ,” (รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, กระทรวงการต่างประเทศ, 2558), 10-11, เข้าถึงเมื่อ เมษายน 12, 2022, https://image.mfa.go.th/mfa/0/yZ0EO327fd/nbt/nbt7/IS/7002.pdf.

[35] Gyorgy Szondi, “Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences,” (Discussion Papers in Diplomacy, Netherlands Institute of International Relations ‘Clingendael’, 2008), 20, accessed April 13, 2022, https://www.researchgate.net/ publication/253744488.

[36] พลางกูร, “การสร้างภาพลักษณ์ประเทศไทยและบทบาทที่สำคัญของกระทรวงการต่างประเทศ,” 9-10.

[37] Anholt, “Beyond the Nation Brand,” 8.

จากหลากหลายมุมมอง อันจะนำไปสู่ผลสรุปเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของชาติที่ญี่ปุ่นต้องการสร้างได้อย่างครอบคลุม

โครงสร้างการนำเสนอ

การนำเสนอของงานวิจัยชิ้นนี้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย การนำเสนอเกี่ยวกับการสร้างภาพลักษณ์ของญี่ปุ่นในฐานะชาตินักฟื้นฟู ในช่วงการเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกปี ค.ศ.1964 จากนั้นจะเสนอการสร้างภาพลักษณ์ 'ชาติที่ไม่ยอมแพ้' ของญี่ปุ่นในช่วงเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นเจ้าภาพโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 ในปี ค.ศ.2013 - 2019 และวิเคราะห์เปรียบเทียบกับภาพลักษณ์ในการจัดโอลิมปิกช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ต่อด้วยส่วนสรุป

ในการอธิบายเรื่องราวตามโครงสร้างดังกล่าว จะอธิบายข้อมูลพื้นฐานของประเทศญี่ปุ่นบริบท ณ ขณะนั้น ขั้นตอนการเสนอตนให้ได้รับเลือกเป็นเจ้าภาพโอลิมปิก ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 7-11 ปีก่อนการจัดโอลิมปิก และวิเคราะห์ภาพลักษณ์ที่ญี่ปุ่นต้องการสร้าง โดยจะใช้กรอบการวิเคราะห์การสร้างภาพลักษณ์ของชาติ (nation branding) เป็นหลัก โดยวิเคราะห์กระบวนการสร้างภาพลักษณ์ของชาติ แบ่งเป็น ยุทธศาสตร์ (strategy) สาระ (substance) และกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ (symbolic actions) จากนั้นจึงเชื่อมโยงกับกรอบการวิเคราะห์การทูตสาธารณะ (public diplomacy) เพื่ออธิบายความเกี่ยวโยงของการจัดโอลิมปิกฤดูร้อน 2020 ของญี่ปุ่นกับการฝ่าฟันวิกฤตของนานาชาติร่วมกัน

"โตเกียวโอลิมปิกส์ 1964" กับการพลิกภาพลักษณ์ของญี่ปุ่นจากชาติห้าวหาญที่แพ้สงคราม สู่ชาติรักสันติ

โอลิมปิกในแต่ละยุคสมัยมักจัดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์โลก ณ ขณะนั้น และบริบทของประเทศทั้งภายในและความสัมพันธ์กับประเทศอื่น ๆ รวมถึงวิสัยทัศน์ของผู้นำ การจัดโอลิมปิกในปี ค.ศ.1964 เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งประเทศญี่ปุ่นจัดเพื่อเหตุผลทางการเมือง และต้องการให้โอลิมปิกเป็นสัญลักษณ์แห่งสันติภาพ[38] ตรงกันข้ามกับสงครามที่เป็นสัญลักษณ์แห่งความขัดแย้ง ตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองในปี ค.ศ.1945 ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายแพ้และต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำอย่างมาก เงินเฟ้อ โรงงานอุตสาหกรรมและโครงสร้างพื้นฐาน 40 เปอร์เซ็นต์ถูกทำลาย ทำให้ประชากรญี่ปุ่นได้รับผลกระทบโดยตรง มีปัญหาการว่างงาน อดอยาก

[38] Dubinsky, "Analyzing the Roles of the Country Image," 30-31.

ใช้ชีวิตอย่างยากลำบาก[39] ทั้งยังถูกคว่ำบาตรจากชาติฝ่ายตรงข้าม[40] จนถึงปี ค.ศ.1951 ที่ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพซานฟรานซิสโก (San Francisco Peace Treaty 1951) โดยระหว่างนั้นญี่ปุ่นพยายามเร่งพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญก้าวหน้าและเตรียมความพร้อมเพื่อให้สามารถกลับสู่การเป็นสมาชิกหนึ่งในประชาคมโลกได้อย่างเต็มภาคภูมิ

การถูกคว่ำบาตรในครั้งนั้นส่งผลให้ญี่ปุ่นไม่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมในโอลิมปิกครั้งที่ 14 ณ กรุงลอนดอน ปี ค.ศ.1948[41] จนกระทั่งญี่ปุ่นลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพซานฟรานซิสโก พร้อมกับประเทศอื่นอีก 48 ประเทศ ในวันที่ 8 กันยายน ค.ศ.1951 ซึ่งสนธิสัญญาดังกล่าวมีเนื้อหาหลักคือให้ญี่ปุ่นยุติการยึดครองประเทศต่าง ๆ นับตั้งแต่การยอมแพ้อย่างไม่มีเงื่อนไขในสงครามโลกครั้งที่ 2 และยอมรับญี่ปุ่นกลับสู่ประชาคมโลกโดยมีฐานะเท่าเทียมกับนานาชาติอีกครั้ง[42] เป็นเหตุให้ญี่ปุ่นได้เข้าร่วมในโอลิมปิกครั้งที่ 15 ที่จัดที่เมืองเฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ ในปี ค.ศ.1952 ต่อมากรุงโตเกียวเสนอตนเป็นเจ้าภาพจัดโอลิมปิกครั้งที่ 17 ในปี ค.ศ.1955 ซึ่งหากชนะ ญี่ปุ่นจะได้เป็นเจ้าภาพจัดโอลิมปิกในปี ค.ศ.1960 ทว่าญี่ปุ่นต้องพ่ายแพ้ให้กับกรุงโรม ประเทศอิตาลี อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นก็ยังไม่ยอมแพ้ ตัดสินใจส่งกรุงโตเกียวเข้าชิงการเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกครั้งที่ 18 ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1959 เพื่อจัดโอลิมปิกในปี ค.ศ.1964 ผลปรากฏว่าญี่ปุ่นได้รับชัยชนะ[43] ทำให้สามารถจัดโตเกียวโอลิมปิกส์ในวันที่ 10-24 ตุลาคม ค.ศ.1964[44] ได้สำเร็จ เพื่อแสดงให้นานาชาติเห็นและยอมรับญี่ปุ่นกลับเข้าสู่การเป็นสมาชิกในระเบียบโลกใหม่ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำอย่างสมบูรณ์[45]

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[39] ลงทุนศาสตร์, “ญี่ปุ่นฟื้นตัวหลังสงครามโลกได้อย่างไร,” Investerest.co, อัพเดทล่าสุด มีนาคม 9, 2021, เข้าถึงเมื่อ เมษายน 14, 2022, https://www. investerest.co/economy/japan-after-world-war-ii/.

[40] Michael S. Rosenwald, “Three years after WWII ended, Japan was still technical an enemy – and banned from the London Games,” The Washington Post, The Washington Post, published July 23, 2021, accessed April 14, 2022, https://www.washingtonpost.com/ history/2021/07/23/japan-olympics-history/.

[41] Rosenwald, “Three years after WWII ended, Japan was still technical an enemy – and banned from the London Games.”

[42] Liz Dee, “Beginning of a Beautiful Friendship: The 1951 Treaty of Peace with Japan,” A Moment in US Diplomatic History, China, Cold War, East Asia and Pacific, Military, Association for Diplomatic Studies & Training, published October 19, 2016, accessed April 16, 2022, https://adst.org/2016/10/japan-world-war-ii-peace-treaty-macarthur/.

[43] “1964 Tokyo Olympics and 1972 Sapporo: The Road to Staging the Olympics in Japan,” Japan Olympic Committee, Japanese Olympic Committee, accessed April 17, 2022, https://www.joc.or.jp/english/historyjapan/history_japan_bid02.html#:~:text=The%20vote%20took%20place%20at,18th%20Olympic%20Games%20(1964).

[44] “Tokyo 1964 Olympic Games,” Japanese Olympic Committee, accessed April 18, 2022, https://www.joc.or.jp/english/historyjapan/tokyo1964.html.

[45] ศิริรัตน์, “โตเกียวโอลิมปิกจากอดีตสู่ปัจจุบัน,” 120.

การสร้างภาพลักษณ์ของชาติ

ในการจัดโอลิมปิกครั้งดังกล่าว ญี่ปุ่นมีภาพลักษณ์ที่ต้องการแสดงให้ประเทศอื่น ๆ ได้เห็นหลายประการ ที่เห็นได้ชัดคือความเป็นชาติรักสันติ[46] ความก้าวทันเทคโนโลยีและความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน[47] เพื่อลบภาพความก้าวร้าวแข็งกร้าวของญี่ปุ่นออกไปจากการรับรู้ของสมาชิกอื่น ๆ ในสังคมโลก อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้จะเสนอว่าการที่ญี่ปุ่นสามารถเปลี่ยนตนเองจากประเทศแพ้สงครามสู่ประเทศที่มีความพร้อมในการจัดโอลิมปิกได้อย่างสำเร็จนั้นหมายความว่าญี่ปุ่นเป็น “ชาตินักฟื้นฟู” ดังจะเห็นได้จากคำพูดของ Christopher Harding นักประวัติศาสตร์วัฒนธรรมด้านญี่ปุ่นและอินเดีย และอาจารย์อาวุโสสาขาประวัติศาสตร์เอเชีย (Asian history) ที่มหาวิทยาลัยเอดินบะระ (The University of Edinburgh)[48] ว่าญี่ปุ่นใช้โอลิมปิกปี 1964 นี้ในการ “ฟื้นฟู (restore) สถานะของตนในเวทีโลก จากการเป็นรัฐที่ไม่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ (pariah state) หลังสงคราม สู่รัฐที่เป็นผู้นำทางเทคโนโลยี[49]” เพราะตั้งแต่การแพ้สงครามในปี ค.ศ.1945 ญี่ปุ่นก็มุ่งมั่นพัฒนาตนเองจนสามารถฟื้นฟูประเทศได้อย่างรวดเร็วและนำประเทศกลับสู่สภาวะปกติเหมือนระดับก่อนสงครามได้ในเวลาเพียงไม่ถึง 10 ปีหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สอง ต่อมาญี่ปุ่นไม่หยุดพัฒนาตนเองอีกทั้งยังเร่งพัฒนาประเทศมากขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่ปี ค.ศ.1959[50] ที่ได้รับเลือกให้เป็นเจ้าภาพโอลิมปิกชาติต่อไปจนถึงวันจัดโอลิมปิก 1964

ในส่วนนี้จะแบ่งการวิเคราะห์การสร้างภาพลักษณ์ของญี่ปุ่นออกเป็น 3 ส่วนตามองค์ประกอบของการสร้างภาพลักษณ์ของชาติ อันได้แก่ ยุทธศาสตร์ สาระ และกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ยุทธศาสตร์ (strategy)

ยุทธศาสตร์หลักที่ญี่ปุ่นใช้ในการฟื้นฟูประเทศตั้งแต่หลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองที่เกี่ยวข้องกับการจัดโอลิมปิก 1964 อย่างเห็นได้ชัด คือยุทธศาสตร์โยชิดะ (Yoshida Doctrine) ซึ่งเป็นแนวทางของนายกรัฐมนตรี Shigeru Yoshida (ค.ศ.1946-1947 และ 1948-1954) ซึ่ง

---

[46] Droubie, “Phoenix arisen,” 2309.

[47] Ibid., 2312.

[48] “About our staff,” School of History, Classics, and Archaeology, The University of Edinburgh, accessed April 20, 2022, ed.ac.uk/history-classics-archaeology/about-us/staff-profiles/profile_tab5_academic.php?uun=charding.

[49] “Tokyo Olympics 1964: the Games that defined Japan,” 20th Century, History Extra, accessed April 23, 2022, https://www.historyextra.com/period/20th-century/tokyo-olympics-1964-the-games-that-defined-japan/.

[50] “1964 Tokyo Olympics and 1972 Sapporo,” https://www.joc.or.jp/english/historyjapan/history_japan_bid02.html#:~:text=The%20vote%20took%20place%20at,18th%20Olympic%20Games%20(1964).

ทรงอิทธิพลและเป็นแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นมากว่า 40 ปี[51] นอกจากนั้นมีนโยบายภายในประเทศและต่างประเทศในสมัยนายกรัฐมนตรี Nobusuke Kishi (ค.ศ.1957-1960) ที่อยู่ในตำแหน่งขณะญี่ปุ่นชนะการคัดเลือกเป็นเจ้าภาพโอลิมปิก 1964[52] และ นายกรัฐมนตรี Hayato Ikeda (ค.ศ.1960-1964)[53] ผู้อยู่ในตำแหน่งขณะญี่ปุ่นเตรียมการจัดโอลิมปิกหลังได้รับเลือกเป็นเจ้าภาพ ด้วยซึ่งจะอธิบายต่อไป

หลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงในปี ค.ศ.1945 ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ประชากรเสียชีวิตเป็นจำนวนมากถึง 3,100,000 คน ในจำนวนนั้นกว่า 200,000 คนเสียชีวิตจากการถูกทิ้งระเบิดปรมาณูที่เมืองฮิโรชิม่าและนางาซากิ ชาวญี่ปุ่นนอกประเทศเสียชีวิตอีก 300,000 คน เรือรบและเรือบรรทุกสินค้าของญี่ปุ่นจมแทบทุกลำ เศรษฐกิจของญี่ปุ่นตกต่ำ โครงสร้างพื้นฐานถูกทำลายเสียหายจากสงคราม และยังต้องเสียค่าปฏิกรรมสงครามอีกด้วย[54] มาตรฐานการครองชีพ (living standards) ต่ำที่สุดในปี ค.ศ.1946 ส่วนประชาชนที่มีชีวิตรอดก็เหนื่อยล้า สิ้นหวัง แม้จะโล่งใจที่สงครามสิ้นสุดแต่ก็หวาดหวั่นกับอนาคตไปพร้อม ๆ กัน ชาวญี่ปุ่นร่วม 10,000,000 คนประสบปัญหาว่างงานและขาดแคลนอาหารในการดำรงชีพ จนต้องเลี้ยงชีพด้วยการเป็นแรงงานนอกระบบ (informal sector) ต่อมาญี่ปุ่นประสบปัญหาเงินเฟ้อเพิ่มขึ้นอีกปัญหาหนึ่ง[55] ผู้ที่รอดชีวิตก็อดอยากและไม่มีงานทำ[56] โครงสร้างพื้นฐานถูกทำลาย เศรษฐกิจตกต่ำ นอกจากนั้นญี่ปุ่นยังถูกจำกัดบทบาททั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงบทบาทในทางการส่งเสริมให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศประชาธิปไตยที่รักสันติ[57] จากกองบัญชาการสูงสุดของสัมพันธมิตร (The Supreme Commander

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[51] Hiroyuki Hoshiro, “Deconstructing the ‘Yoshida Doctrine’,” Cambridge Core, Cambridge University Press, accessed April 23, 2o22, https://www.cambridge.org/core/journals/japanese-journal-of-political-science/article/deconstructing-the-yoshida-doctrine/FC8977F907AF6297D9F36D711267003F.

[52] Linda Sieg, “Japan’s Abe faces struggle on coronavirus, economy, as Olympics delayed,” Coronavirus: Full Coverage, Reuters, published March 24, 2020, accessed April 24, 2022, https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-olympics-politics-idUSKBN21B22E.

[53] The Editors of Encyclopedia Britannica, “Ikeda Hayato,” Prime Ministers, Britannica, last edited November 29, 2021, accessed April 25, 2022, britannica.com/biography/Ikeda-Hayato.

[54] ลงทุนศาสตร์, “ญี่ปุ่นฟื้นตัวหลังสงครามโลกได้อย่างไร.”

[55] Kenichi Ohno, "Chapter 10: Postwar Recovery 1945–49," in *The History of Japanese Economic Development (2017)*, 118-121, accessed April 25, 2022.

[56] นิพัทธพงศ์ พุมมา, “สหรัฐอเมริกากับการปฏิรูปประเทศญี่ปุ่นในช่วงยึดครอง (ค.ศ.1945-1952) นโยบายและผลกระทบ,” (บทความวิชาการ, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 160, เข้าถึงเมื่อ เมษายน 26, 2022.

[57] พุมมา, “สหรัฐอเมริกากับการปฏิรูปประเทศญี่ปุ่นในช่วงยึดครอง (ค.ศ.1945-1952) นโยบายและผลกระทบ,” 161.

for the Allied Powers - SCAP) ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ[58] ตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกปี ค.ศ.1945 จนถึงปี ค.ศ.1952[59]

ในปี ค.ศ.1946 Shigeru Yoshida นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นมีนโยบายสร้างความสามัคคีและมีเป้าหมายฟื้นฟูประเทศด้านเศรษฐกิจและผลักดันให้ญี่ปุ่นสามารถกลับสู่ประชาคมโลกอีกครั้ง โดยมียุทธศาสตร์การบริหารคือ ‘ยุทธศาสตร์โยชิดะ (Yoshida Doctrine)’ ซึ่งประกอบด้วยการให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก การหลีกเลี่ยงประเด็นด้านการต่างประเทศที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง และการพึ่งพาสหรัฐอเมริกาในด้านความมั่นคง[60] วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของนายกรัฐมนตรีสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญมาตราที่ 9 ที่ต่อต้านสงคราม การจัด‘โอลิมปิก’เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศที่อยู่ภายใต้หลักนี้[61] เพราะมีเป้าหมายตามกฎบัตรโอลิมปิก คือ เพื่อให้กีฬามีส่วนช่วยสร้างความสามัคคีและสงบสุขในสังคม[62] จึงเป็นเหตุให้รัฐบาลญี่ปุ่นเล็งเห็นโอลิมปิกเป็นช่องทางทำให้ญี่ปุ่นมีโอกาสกลับมาเป็นที่ยอมรับจากทั่วโลก มีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ประชากรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หนึ่งเดือนหลังจากประเทศญี่ปุ่นมีอธิปเตยอย่างสมบูรณ์ (full sovereignty) ในปี ค.ศ.1952 จากการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพซานฟรานซิสโกและการถอนการยึดครองของ SCAP Yasui Seiichiro ผู้ว่าราชการกรุงโตเกียว ณ ขณะนั้นส่งชื่อเสนอโตเกียวเป็นเมืองเจ้าภาพโอลิมปิก 1960 ทันที โดยให้เหตุผลว่าญี่ปุ่นควรจัดโอลิมปิก “เพื่อให้โลกเข้าใจความเป็นญี่ปุ่นที่แท้จริง (Japan’s true form) หลังการฟื้นฟูอย่างสันติ (peaceful recovery) และเพื่อตอบแทนนานาชาติ โดยการแสดงความปรารถนาซึ่งสันติภาพอย่างแรงกล้าของประเทศญี่ปุ่น (great desire of Japanese for peace)”[63]

หลังนายกรัฐมนตรี Yoshida ลงจากตำแหน่งในวาระที่ 5 เมื่อปี ค.ศ.1954 นายกรัฐมนตรีที่มีบทบาทในโตเกียวโอลิมปิกส์ 1964 ได้แก่ นายกรัฐมนตรี Nobusuke Kishi ซึ่งมีนโยบายภายในประเทศที่แสดงให้เห็นการฟื้นฟูประเทศอย่างชัดเจนคือ แผนการก่อสร้างถนนระยะ 5

---

[58] “เกิดอะไรขึ้นกับญี่ปุ่นหลังแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2,” ศิลปวัฒนธรรม, มติชน, เผยแพร่ 25 ตุลาคม 2564, เข้าถึงเมื่อ เมษายน 26, 2022, https://www.silpa-mag.com/history/article_76784.

[59] Office of the Historian, “Occupation and Reconstruction of Japan, 1945-52,” United States Department of States, accessed April 27, 2022, https://history.state.gov/milestones/1945-1952/japan-reconstruction.

[60] Droubie, “Phoenix arisen,” 2309.

[61] Ibid., 2310.

[62] Thomas Bach, “The Olympic Movement, the United Nations and the Pursuit of Common Ideals,” UN Chronicle, United Nations, published August 26, 2016, accessed April 27, 2022, https://www.un.org/en/chronicle/article/olympic-movement-united-nations-and-pursuit-common-ideals#:~:text=The%20Olympic%20Charter%20specifies%20that, the%20preservation%20of%20human%20dignity.%E2%80%9D.

[63] Droubie, “Phoenix arisen,” 2310.

ปี (Five-Year Plan for Road Development) ซึ่งเป็นการลงทุนจำนวน 1,000,000,000 ล้านเยน เพื่อสร้างทางยกระดับหลัก 8 สายและถนนในภูมิภาค แผนการก่อสร้างดังกล่าวเป็นรากฐานของเส้นทางคมนาคมของญี่ปุ่นในปัจจุบัน[64] และมีนโยบายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับโอลิมปิก คือ การสร้างการยอมรับญี่ปุ่นจากนานาชาติด้วยหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1.การทูตเชิงสันติ (pacifist diplomacy) โดยมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่สหประชาชาติ 2.การร่วมมือกับประชาคมชาติเสรี (free nations) 3.การกระชับความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและร่วมมือกันกับประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้[65] โดยญี่ปุ่นต้องการฟื้นฟูประเทศเพื่อให้เป็นที่ยอมรับจากนานาชาติในฐานะสมาชิกของประชาคมโลกภายใต้ระเบียบโลกที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำอย่างสมบูรณ์ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของนายกรัฐมนตรี Kishi ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1957 ต่อหน้าสภาคองเกรสของสหรัฐอเมริกาว่า “เป็นเพราะความเชื่อมั่นอย่างหนักแน่นของเรา [ญี่ปุ่น] ในหลักและเจตคติแบบประชาธิปไตยที่ทำให้ญี่ปุ่นผูกโยงตนเองเข้าเป็นชาติเสรีชาติหนึ่งในประชาคมโลก[66]”

นายกรัฐมนตรีคนต่อมาคือ นายกรัฐมนตรี Hayato Ikeda มีนโยบายส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยการออก “แผนการเพิ่มรายได้ประชาชาติเท่าตัว (income-doubling plan)”ซึ่งมีเป้าหมายให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product – GNP) ของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัวและต้องการให้มาตรฐานการครองชีพของชาวญี่ปุ่นสูงเท่ามาตรฐานการครองชีพของชาติพัฒนาแล้วอื่น ๆ รวมถึงออกกฎหมายทั้งด้านอุตสาหกรรม เช่น กฎหมายเพื่อส่งเสริมเมืองอุตสาหกรรมใหม่ (Law for the Promotion of New Industrial Cities) หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการประชาชน เช่น กฎหมายเพื่อสวัสดิการของผู้สูงวัย (Law for the Welfare of the Elderly) นอกจากนั้นนายกรัฐมนตรี Ikeda ยังมุ่งสร้างความเข้าใจและมิตรภาพระหว่างประเทศ[67] จึงทำให้ประเทศญี่ปุ่นฟื้นฟูทั้งทางด้านเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ‘โอลิมปิก 1964’ จัดในช่วงที่นายกรัฐมนตรี Ikeda อยู่ในตำแหน่งและเป็นช่องทางสำคัญที่ทำให้การฟื้นฟูประเทศญี่ปุ่นและความสำเร็จของนโยบายของรัฐบาล Ikeda อยู่ในสายตาสาธารณะชนและประชาคมโลก ทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยี การก่อสร้างถนน การยกระดับคุณภาพชีวิตประชากร ด้วยสิ่งอำนวย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

---

[64] “Chapter Three Period of President Kishi’s Leadership,” Lib Dems, Liberal Democratic Party of Japan, accessed May 3, 2022, https://www.jimin.jp/english/about-ldp/history/104276.html.

[65] Ibid.

[66] “Toward an Alliance of Hope – Address to Joint Meeting of the U.S. Congress by Prime Minister Shinzo Abe,” Prime Minister of Japan and His Cabinet, Cabinet Public Affairs Office, published April 29, 2015, accessed May 3, 2022, https://japan.kantei.go.jp/97_abe/ statement/201504/uscongress.html.

[67] “Chapter Four: Period of President Ikeda’s Leadership,” A History of the Liberal Democratic Party, Lib Dems, The Liberal Democratic Party of Japan, accessed May 4, 2022, https://www.jimin.jp/english/about-ldp/history/104278.html.

ความสะดวกทั้งรถไฟหัวกระสุนชิงกันเซ็น (Tokaido Shinkansen Bullet) ที่เชื่อมระหว่างโตเกียวและโอซาก้า และระบบการจัดการทรัพยากรน้ำ[68]

สาระ (substance)

"สาระ"ในส่วนนี้คือการนำยุทธศาสตร์ของนายกรัฐมนตรี 3 ท่านที่กล่าวไปข้างต้นไปปฏิบัติ โดยเน้นไปที่การฟื้นฟูญี่ปุ่นด้านเศรษฐกิจแต่ก็ไม่ละทิ้งการพัฒนาทางการเมืองและสังคมด้วย ญี่ปุ่นใช้เวลา 20 ปีในการฟื้นฟูประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดในปี ค.ศ.1945 จนถึงการเปิดโอลิมปิกในวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ.1964 โดยงานวิจัยชิ้นนี้จะแบ่งแนวทางการฟื้นฟูประเทศญี่ปุ่นในระยะนี้ เป็น 3 ช่วง ตามสมัยของนายกรัฐมนตรีที่มีอิทธิพล 3 ท่าน ได้แก่ ช่วงแรก สมัยนายกรัฐมนตรี Shigeru Yoshida (ค.ศ.1946-1947 และ 1948-1954) ช่วงที่สองสมัยนายกรัฐมนตรี Nobusuke Kishi (ค.ศ.1957-1960) และช่วงที่สาม สมัยนายกรัฐมนตรี Hayato Ikeda (ค.ศ.1960-1964)[69] รายละเอียดดังนี้

ช่วงที่ 1 สมัยนายกรัฐมนตรี Shigeru Yoshida (ค.ศ.1946-1947 และ 1948-1954 นายกรัฐมนตรี Yoshida ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และมอง SCAP เป็น "ผู้มาครอบครอง (conqueror)" จึงพยายามรับมือกับการครอบครองนี้โดยการเบี่ยงเบนความสนใจของ SCAP จากการปฏิรูปญี่ปุ่นทางการเมือง เป็นการช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจญี่ปุ่น และชี้ให้เห็นภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ที่ใกล้เข้ามา[70] ด้านการฟื้นฟูเศรษฐกิจ ตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นมีโครงร่างเพื่อยกระดับการครองชีพและเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มอุปทานให้ได้ดุลยภาพกับอุปสงค์ ลดระดับเงินเฟ้อและมุ่งการจ้างงาน[71] กล่าวคือ ใน ค.ศ.1945-1950 เป็น "ระยะฟื้นฟูหลังสงครามและแก้ไขระดับการครองชีพ[72]" โดยการควบคุมอุปทานให้ได้ดุลยภาพกับอุปสงค์ และพยายามลดระดับเงินเฟ้อ ต่อมาใน ค.ศ.1950-1960 ปัญหาเงินเฟ้อเริ่มฟื้นตัว การดำเนินการทางเศรษฐกิจจึงเปลี่ยนเป็น "ระยะเศรษฐกิจพึ่งตนเอง[73]" ด้วย "แผนสร้างเศรษฐกิจพึ่งตนเองในระยะ 5 ปี (Five Year Plan for Economic Self-Reliance)[74]"

---

[68] Ibid.

[69] "Ikeda Hayato," britannica.com/biography/Ikeda-Hayato.

[70] Terry Edward MacDougall, "Yoshida Shigeru and the Japanese Transition to Liberal Democracy," pg.61

[71] จามรมาน, "นโยบายอุตสาหกรรมญี่ปุ่นกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจ," 9.

[72] ไว จามรมาน, "นโยบายอุตสาหกรรมญี่ปุ่นกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจ," (บทความวิชาการ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, [ม.ป.ป.]), 9.

[73] Ibid.

[74] Ibid.

ช่วงที่สอง สมัยนายกรัฐมนตรี Nobusuke Kishi (ค.ศ.1957-1960) ในด้านความมั่นคง รัฐบาลได้ทบทวนข้อความในสนธิสัญญาความมั่นคงระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา (Japan-U.S. Security Treaty) ให้มีความเท่าเทียมมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคง สันติภาพ และการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจญี่ปุ่นต่อไป[75] ในด้านเศรษฐกิจ รัฐบาล Kishi ได้ออก “แผนเศรษฐกิจระยะยาวฉบับใหม่(New Long-term Economic Plan)” ซึ่งมีเป้าหมายให้เศรษฐกิจเติบโตขึ้น 6.5 เปอร์เซ็นต์ ประชาชนมีงานทำมากขึ้น 5,000,000 คน และมาตรฐานการครองชีพพัฒนาขึ้น 40 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งแผนดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่นพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในช่วงกว่า 2 ทศวรรษต่อมา[76] ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นายกรัฐมนตรี Kishi พยายามผลักดันให้ญี่ปุ่นเป็นที่ยอมรับในเวทีโลกด้วยการเดินทางไปสานสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศในเอเชียใต้ และประเทศในยุโรปตะวันออก เป็นต้น[77] ส่วนในด้านการคมนาคม เส้นทางคมนาคมที่รัฐบาล Kishi สร้างขึ้นประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก สามารถรองรับผู้ใช้งานและยกระดับให้ญี่ปุ่นมีความพร้อมทางด้านการคมนาคมและรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ในเวลาต่อมา กล่าวคือ ความยาวของทางยกระดับและความยาวของถนนลาดยาง ในปี ค.ศ.1956 คือ 24,915 กิโลเมตร และ 4,784 กิโลเมตร ตามลำดับ เพิ่มเป็น 32,650 กิโลเมตร และ 27,282 กิโลเมตร ตามลำดับ ในปี ค.ศ.1971[78]

ช่วงที่สาม สมัยนายกรัฐมนตรี Hayato Ikeda (ค.ศ.1960-1964)[79] วางแผนการเจริญเติบโตเศรษฐกิจในระดับสูงด้วย “แผนการเพิ่มรายได้ประชาชาติเท่าตัว (income-doubling plan)”[80] ในปี ค.ศ.1960 ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลร่วมประชาชาติ (Gross National Product – GNP) ขึ้นอีกเท่าตัว จ้างงานเต็มจำนวน (full employment) และยกระดับชีวิตประชากรให้ดีขึ้น[81] แผนดังกล่าวส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มวลร่วมประชาชาติของญี่ปุ่นเติบโตขึ้น 10.6 เปอร์เซ็นต์และเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ จนญี่ปุ่นถือได้ว่าเป็นประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำประเทศหนึ่งของโลก[82] นอกจากนั้นทางด้านเทคโนโลยี รถไฟความเร็วสูงชินกันเซ็น (Shinkansen) และ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

[75] “Chapter Three Period of President Kishi’s Leadership,” https://www.jimin.jp/english/about-ldp/history/104276.html.

[76] Ibid.

[77] Ibid.

[78] Yuan, “A miraculous revitalization of Japan?,”6.

[79] “Ikeda Hayato,” britannica.com/biography/Ikeda-Hayato.

[80] Kenichi Ohno, "Chapter 11: The High Growth Era," in *The History of Japanese Economic Development (2017)*, 141, accessed May 10, 2022.

[81] David J. Lu, “Emergence of an Economic Superpower,” in *Japan: a Documentary History* (Routledge, 1996), 527, accessed May 11, 2022.

[82] Ibid.

รถไฟรางเดี่ยว (Monorail) ที่เป็นที่นิยมกับทั้งชาวญี่ปุ่นและชาวต่างชาติ[83] ก็สร้างเสร็จและเปิดให้ใช้งาน 1 ตุลาคม ค.ศ.1964[84] ในโครงการ Tokaido Shinkansen[85] เชื่อมการเดินทางระหว่างโตเกียวกับโอซาก้า ทำให้ญี่ปุ่นในระยะนี้เศรษฐกิจฟื้นตัวจากช่วงหลังสงครามมาอย่างเห็นได้ชัดและตั้งเป้าพัฒนาสังคมเป็นลำดับแรกในเวลาต่อมา[86] ความสำเร็จดังกล่าวของญี่ปุ่นเป็นผลมาจากความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชน อีกทั้งชาวญี่ปุ่นมีลักษณะนิสัยและทัศนคติที่เอื้อต่อนโยบายรัฐ ดังจะกล่าวในหัวข้อการพัฒนาคนต่อไป

นอกจากการฟื้นฟูประเทศในด้านเศรษฐกิจ การคมนาคม และเทคโนโลยีแล้ว การพัฒนาคนเป็นอีกประเด็นที่ญี่ปุ่นตั้งใจฟื้นฟูเพื่อให้ชาวญี่ปุ่นทุกคนมีใจพร้อมกับการเป็นประชากรของประเทศที่เป็นสากล และเป็นที่ยอมรับในเวทีโลกที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ ในช่วงทศวรรษที่ 1960 ประชากรวัยผู้ใหญ่ (เกิดช่วง ค.ศ.1929 – 1944) ของญี่ปุ่นมีลักษณะนิสัยไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก เพราะผ่านชีวิตในช่วงสงคราม รู้จักความอดอยาก แร้นแค้นที่เกิดขึ้นในช่วงสงคราม ทำให้มุ่งมั่นที่จะสร้างตัว ส่วนเด็ก ๆ ในช่วงนี้ (เกิดช่วง ค.ศ.1945 – 1953) เกิดในช่วงที่ประเทศได้รับความเสียหายมากที่สุด นั่นคือ พ่ายแพ้ราบคาบในสงครามโลก จึงมีชีวิตวัยเด็กที่ขัดสนและเติบโตมาพร้อมกับการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ทำให้มีนิสัยมุมานะและทำงานหนักจนถึงขั้น “บ้างาน”[87]

ก่อนทศวรรษที่ 1950 ญี่ปุ่นถูกคว่ำบาตรจากประเทศสัมพันธมิตร[88] จึงทำให้ไม่ได้รับการคัดเลือกเข้าแข่งขันลอนดอนเกมส์ ปี ค.ศ. 1948 ต่อมาได้รับเหรียญทองเพียงเหรียญเดียวจากเฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ในปี ค.ศ.1952 โดยมีคะแนนรวมอยู่ในลำดับที่ 17 และได้รับเหรียญทอง 4 เหรียญ โดยมีคะแนนรวมอยู่ในลำดับที่ 10 ในการแข่งขันที่ ‘เมลเบิร์นโอลิมปิกส์ 1956’ ประเทศออสเตรเลีย ในเวลาต่อมา จึงทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นมุ่งสร้างนักกีฬาที่ได้รับเหรียญรางวัลในอันดับต้น ๆ เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้ชาวญี่ปุ่นส่วนรวมรักการออกกำลังกายและดูแลรูปร่างของตนเอง โดยการออกกฎหมายส่งเสริมการกีฬา (Sports Promotion Law) ในปี ค.ศ.1961 เพื่อการจัดกีฬาโอลิมปิกอย่างประสบความสำเร็จทั้งในระดับชาติและนานาชาติ และเพื่อสร้างสังคมการกีฬาตลอดชีวิต

---

[83] Yuan, “A miraculous revitalization of Japan?,”6.

[84] Japan Data, “The Shinkansen Turns 50: The History and Future of Japan’s High-Speed Train,” Society, Nippon, published October 1, 2014, accessed May 12, 2022, https://www.nippon.com/en/features/h00078/.

[85] “Shinkansen and the Legacy of Tokyo 1964,” Japan House London, accessed May 14, 2022, https://www.japanhouse london.uk/whats-on/2021/shinkansen-and-the-legacy-of-tokyo-1964/.

[86] จามรมาน, “นโยบายอุตสาหกรรมญี่ปุ่นกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจ,” 11.

[87] นรีนุช ดำรงชัย, “ญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สองกับการเปลี่ยนผ่านทางความคิดและค่านิยมภายใต้แนวคิดเซะคะอิรง,” *วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา* 7, ฉบับที่ 1 (ม.ป.ป.): 89-90, เข้าถึงเมื่อ พฤษภาคม 14, 2022.

[88] Rosenwald, “Three years after WWII ended, Japan was still technical an enemy – and banned from the London Games.”

(life-long sporting society) โดยมีเป้าหมายให้ชาวญี่ปุ่นสุขภาพดี[89] ความพยายามของรัฐเป็นผลสำเร็จเนื่องจากนักกีฬาชาวญี่ปุ่นได้คะแนนรวมเป็นอันดับสาม ด้วยเหรียญทอง 16 เหรียญ[90]

ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 กระทรวงศึกษาธิการญี่ปุ่นเริ่มนำบทเรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โอลิมปิกมาให้เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของโรงเรียนในทุกภูมิภาคของญี่ปุ่นได้เรียน[91] เพื่อให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ว่าสิ่งสำคัญของโอลิมปิกคือการเข้าร่วมและทำให้ดีที่สุด รวมถึงรับรู้ว่าประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศเจ้าภาพและยินดีต้อนรับนักกีฬาและนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ[92] จนทำให้เกิดการซึมซับ และเมื่อใกล้ถึงพิธีเปิดโอลิมปิก มีโปสเตอร์และโฆษณาเกี่ยวกับโอลิมปิก เด็กนักเรียนเหล่านี้ก็จะรู้สึกมีส่วนร่วมและต้องการให้ญี่ปุ่นได้รับชัยชนะในการแข่งขัน[93] นอกจากนั้นประเทศญี่ปุ่นยังให้ความสำคัญกับการปลูกจิตวิญญาณความเป็นพลเมืองโลก (cosmopolitanism)[94] ที่สามารถยอมรับความแตกต่างของผู้คนต่างวัฒนธรรมและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยแนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับโอลิมปิกดังกล่าวยังปฏิบัติอยู่จนถึงปัจจุบัน[95]

กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ (symbolic actions)

การจัดโอลิมปิก 1964 เป็นกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ที่ชัดเจนที่สุดในการถ่ายทอดภาพลักษณ์ชาตินักฟื้นฟูของญี่ปุ่นอย่างเป็นรูปธรรม เพราะนอกจากจะเห็นกระบวนการเตรียมพร้อมในเวลาอันใกล้ ทั้งในด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการให้การศึกษากับประชาชน และด้านการฝึกนักกีฬาแล้ว ยังเห็นวันจริงที่มีสัญลักษณ์ต่าง ๆ เข้ามาเน้นย้ำภาพลักษณ์ให้ชัดเจน อีกทั้งเมื่อจบการแข่งขัน ญี่ปุ่นก็ได้รับการยอมรับในสังคมโลกอีกครั้ง ดังนั้นในส่วนนี้จะเสนอเหตุการณ์และสัญลักษณ์ของการเสนอภาพลักษณ์ชาตินักฟื้นฟูของญี่ปุ่นในการจัดโอลิมปิก 1964

ในพิธีเปิดโอลิมปิก ค.ศ.1964 นั้น ภาพลักษณ์การไม่ยอมแพ้ของญี่ปุ่นปรากฏชัดในความตั้งใจบรรจุทุกรายละเอียดเข้าไปในการแข่งขัน เริ่มตั้งแต่การเลือก Yoshinori Sakai ชายผู้เกิดในวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ.1945 ซึ่งเป็นวันที่เมืองฮิโรชิม่าถูกสหรัฐอเมริกาทิ้งระเบิดปรมาณู มาเป็นนักวิ่งคบเพลิงคนสุดท้ายเพื่อจุดไฟในสนามกีฬาโอลิมปิก โดยต้องการแสดงให้เห็นว่าแม้ญี่ปุ่นจะมีอดีตที่

---

[89] Yuan, “A miraculous revitalization of Japan?,”12.

[90] Abel, “Japan’s Sporting Diplomacy,” 214-215.

[91] Masumoto, “The Legacy of the Olympic Peace Education of the 1964 Tokyo Olympic Games in Japan,” 1265.

[92] Ibid., 1266.

[93] Rio Otomo, “Narratives, the Body and the 1964 Tokyo Olympics,” Asian Studies Review 31, no. 2 (2007): 118, accessed May 15, 2022, doi: 10.1080/10357820701373283.

[94] Abel, “Japan’s Sporting Diplomacy,” 211.

[95] Masumoto, “The Legacy of the Olympic Peace Education of the 1964 Tokyo Olympic Games in Japan,” 1267.

เจ็บปวดและสังคมโลกอาจมีความทรงจำที่ไม่ดีกับญี่ปุ่น แต่ตอนนี้ญี่ปุ่นพร้อมจะก้าวต่อไปสู่สันติภาพ[96] เห็นได้จากการใช้ธงฮิโนะมารุ (Hinomaru) เป็นธงทางการในกีฬาโอลิมปิก แทนการใช้ธงเคียวคุจิตสึ (Kyokujitsu) หรือธงอาทิตย์อุทัยที่จักรวรรดิญี่ปุ่นใช้ในการทำสงครามโลกครั้งที่สอง[97] และโลโก้โอลิมปิกที่ออกแบบโดย Yusaku Kamekura โดยผู้ออกแบบกล่าวว่า วงกลมสีแดงบนโลโก้โอลิมปิกไม่ได้มาจากธงญี่ปุ่นอย่างที่หลายคนเข้าใจ แต่ว่ามาจากดวงอาทิตย์ ที่มีความชัดเจนและสดใส[98]

นอกจากนั้น ใน1964 ปี ค.ศ.ยังมีการคิดค้นสัญลักษณ์เพื่อสร้างความเป็นนานาชาติ รองรับนักท่องเที่ยวและนักกีฬาต่างชาติอีก ได้แก่สัญลักษณ์ในแผนที่ทั่วประเทศญี่ปุ่น ท่าอากาศยาน สัญญาณไฟจราจร และสัญลักษณ์แสดงการแข่งขันกีฬาในพิธีโอลิมปิก ที่เรียกว่า พิกโตแกรม (pictograms)[99] ซึ่งต่อมามีวิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ ในทุกปีที่มีการแข่งขันโอลิมปิก จึงถือได้ว่าพิกโตแกรมนี้เป็นมรดกจากโอลิมปิก 1964 เลยก็ว่าได้ โดยพิกโตแกรมมามีบทบาทอย่างชัดเจนอีกในปี ค.ศ.2021 ในพิธีเปิดกีฬาโอลิมปิกของ ‘โตเกียวโอลิมปิกส์ 2020’ โดยเป็นการแสดงอย่างต่อเนื่องจากนักแสดง 2 คน ซึ่งสัญลักษณ์แสดงความเป็นสากลเหล่านี้สื่อถึงความพร้อมเรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและพร้อมที่จะสื่อสารให้เข้าใจกัน ทั้งนี้เพื่อการกลับเข้าสู่สังคมโลกอย่างเต็มรูปแบบนั่นเอง

ภาพลักษณ์ชาตินักฟื้นฟูของญี่ปุ่นที่เร่งพัฒนาประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ การคมนาคม เทคโนโลยี และประชากรที่กล่าวไปข้างต้น เป็นที่รับรู้โดยทั่วกันในระดับนานาชาติ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของ Avery Brundage ประธานคณะกรรมการโอลิมปิกสากล (International Olympic Committee – IOC) ขณะนั้น ในพิธีเปิดการแข่งขันโอลิมปิก 1964 ว่า “ชาวญี่ปุ่นเป็นกลุ่มชนที่มีความภาคภูมิ พวกเขาจะไม่มีความสุขเลยหากไม่ได้แสดงให้โลกเห็นว่าพวกเขาสามารถจัดโอลิมปิกได้ดีเทียบเท่าหรือดียิ่งกว่าชาติเจ้าภาพอื่น ๆ ... ยิ่งไปกว่านั้น ชาวญี่ปุ่นมีเป้าหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเป้าหมายของการจัดโอลิมปิก ซึ่งนั่นยิ่งทำให้พวกเขาต้องการเป็นเจ้าภาพจัดงานมหกรรมกีฬา

---

[96] Droubie, “Phoenix arisen,” 2309.

[97] Alexis Dudden, “Japan’s rising sun flag has a history of horror. It must be banned at the Tokyo Olympics,” The Guardian, published November 1, 2019, accessed May 16, 2022, https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/nov/01/japan-rising-sun-flag-history-olympic-ban-south-korea.

[98] Craig Berry, “Tokyo 1964: The Olympic Benchmark,” UX Collective, Medium, accessed May 25, 2022, https://uxdesign.cc/tokyo-1964-the-olympic-benchmark-f2745f08b762.

[99] Julian Ryall, “The Power of the Pictogram: Developing the Legacy of the Tokyo 1964 Games”, Daily Telegraph, accessed June 1, 2022, https://www.metro.tokyo.lg.jp/english/about/tokyo/documents/tokyo_brochure_05_1.pdf.

นี้อย่างที่สุด[100]” ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกันกับคำกล่าวของนายกรัฐมนตรี Shinzo Abe ที่กล่าวปราศรัยนโยบายแก่รัฐสภาวันที่ 20 มกราคม ค.ศ.2020 และกล่าวถึงโอลิมปิก 1964 ว่า “วัยรุ่นชายจากฮิโรชิม่า ที่เกิดวันที่ [ญี่ปุ่น] ถูกทิ้งระเบิดและการวิ่งอย่างคล่องแคล่วของเขา แสดงให้เห็นว่าชาติของเราได้ฟื้นตัวจากการถูกระเบิด อีกทั้งมีความเชื่อมั่นและภาคภูมิใจ ... ญี่ปุ่นกำลังก้าวสู่ยุคแห่งการเติบโตอย่างรวดเร็ว[101]” ที่แสดงให้เห็นว่าการฟื้นฟูและพัฒนาประเทศญี่ปุ่น ตลอดจนเป้าหมายในการเชิดชูสันติภาพ เห็นเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาประชาคมโลกแล้ว

“โตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 (+1)” กับการเปลี่ยนผ่านของภาพลักษณ์จากชาตินักฟื้นฟูจากภัยพิบัติสู่ผู้ยืนหยัดจัดโอลิมปิกท่ามกลางสมรภูมิโรคโควิด-19

ตั้งแต่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นเจ้าภาพโอลิมปิก 2020 ในวันที่ 7 กันยายน ค.ศ.2013 ญี่ปุ่นก็เตรียมการพัฒนาประเทศอีกครั้งเพื่อให้พร้อมต้อนรับนักกีฬา สื่อ และนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ โดยภาพลักษณ์ที่ญี่ปุ่นต้องการนำเสนอเป็นไปเพื่อตอบสนอง ‘วิสัยทัศน์โตเกียวเกมส์ 2020 (The Tokyo 2020 Games Vision)’ ที่กล่าววว่า “กีฬามีพลังเปลี่ยนโลกและอนาคตของเรา โตเกียวเกมส์ 1964 เปลี่ยนญี่ปุ่นมาแล้ว โตเกียวเกมส์ 2020 จะนำการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกมายังโลกของเรา”[102] เพื่อสื่อความต้องการว่าโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 จะต้องมีผลกระทบในวงกว้างขึ้นกว่าเดิม ซึ่งวิสัยทัศน์ดังกล่าวอยู่ใน ‘แผนการปฏิบัติงานและการสร้างมรดกโตเกียว 2020 (Tokyo 2020 Action and Legacy Plan) ที่ออกมาในปี ค.ศ.2016 ทั้งนี้เหตุการณ์สำคัญที่ญี่ปุ่นเผชิญในวันที่ 11 มีนาคม ค.ศ.2011 ส่งผลกระทบถึงนโยบายและวิสัยทัศน์ในการจัดโอลิมปิก กล่าวคือ ในวันดังกล่าวเกิดภัยพิบัติสึนามิและเหตุแผ่นดินไหวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ส่งผลให้ผู้คนเสียชีวิตและสูญหายไปเกือบ 20,000 คน[103] ญี่ปุ่นจึงมีแนวคิดในการฟื้นฟูประเทศและการส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนในการเสนอชื่อเพื่อเป็นเจ้าภาพโอลิมปิก 2016 และ 2020 ตามลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[100] Avery Brundage, “Avery Brundage Speech: Opening Ceremony 62nd Sesstion International Olympic Committee,” transcript of speech delivered at Tokyo, Japan, October 6, 1964, accessed June 1, 2022, https://s3.amazonaws.com/berkley-center/641006BrundageSpeech Transcript.pdf.

[101] Elaine Lies, “In Olympics-heavy policy speech, Japan PM says Games mark new era for nation,” Sports News, Reuters, published January 20, 2022, https://www.reuters.com/article/us-olympics-2020-parliament-idUSKBN1ZJ0EA.

[102] The Tokyo Organising Committee of the Olympic and Paralympic Games, “Tokyo 2020 Action & Legacy Plan 2016 Report,” (report, The Tokyo Organising Committee of the Olympic and Paralympic Games, 2016), 1, accessed May 20, 2022.

[103] “2011 Japan earthquake and tsunami: Facts, FAQs, and how to help,” World Vision, accessed May 20, 2022, https://www.worldvision.org/disaster-relief-news-stories/2011-japan-earthquake-and-tsunami-facts#:~:text=Fast%20facts%3A%202011%20Japan%20earthquake%20and%20tsunami,-The%20T%C5%8Dhoku%20earthquake&text=At%20%24360%20billion%2C%20the%20earthquake,from%20drowning%20during%20the%20tsunami.

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสอุบัติใหม่โควิด 2019 หรือที่เรียกในเวลาต่อมาว่าโรคโควิด-19 ในช่วงปลายปี ค.ศ.2019 เป็นต้นมา ส่งผลกระทบต่อประเทศต่าง ๆ และประชากรโลกเป็นอย่างมาก ประเทศญี่ปุ่นตรวจพบผู้ติดเชื้อโควิด-19 รายแรกวันที่ 16 มกราคม ค.ศ. 2020 ในช่วงแรกญี่ปุ่นพบผู้ติดเชื้อในระดับต่ำและรัฐบาลตรวจเชื้อในวงแคบเท่านั้น แต่ต่อมาในเดือนมีนาคม ยอดผู้ติดเชื้อของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดจนถึงขั้นประกาศภาวะฉุกเฉินในกรุงโตเกียวและอีกหลายจังหวัด[104] ประชากรกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ต้องการให้ยกเลิกการจัดโอลิมปิก หลังจากมีการระบาดในระลอกที่ 4 ส่งผลให้ญี่ปุ่นต้องประกาศภาวะฉุกเฉินต่อเนื่อง อีกทั้งหน่วยงานทางการแพทย์ไม่มีอุปกรณ์และบุคลากรที่เพียงพอต่อการรองรับผู้ป่วย[105]

ท่ามกลางมติสาธารณชนที่แยกเป็นสองฝ่าย คือฝ่ายที่อยากให้เลื่อน กับฝ่ายที่อยากให้ยกเลิกการจัดไปเลย ในที่สุดวันที่ 24 มีนาคม ค.ศ.2020 นายกรัฐมนตรี Shinzo Abe นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นในขณะนั้นได้ปรึกษากับ Mori Yoshiro ประธานการจัดโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 และ Koike Yuriko ผู้ว่าราชการกรุงโตเกียว แล้วตกลงกับ Thomas Bach ประธาน IOC ว่าจะไม่ยกเลิกการจัดโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 แต่จะเลื่อนการจัดการแข่งขันจากวันที่ 24 กรกฎาคม ถึง 9 สิงหาคม ค.ศ.2020 ไปเป็นวันที่ 23 กรกฎาคม ถึง 8 สิงหาคม ค.ศ.2021 และเริ่มเปลี่ยนแผนการจัดงานเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ ซึ่งกระทบการสร้างภาพลักษณ์ของชาติอย่างมีนัยสำคัญดังจะอธิบายละเอียดต่อไป

การสร้างภาพลักษณ์ของชาติ

โตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 นี้ ถือเป็นการจัดโอลิมปิกครั้งใหญ่ครั้งที่สองของญี่ปุ่นหลังจากการประสบความสำเร็จอย่างล้นหลามในปี ค.ศ.1964 ดังนั้นญี่ปุ่นจึงตั้งใจนำจุดเด่นของประเทศออกมานำเสนอให้นานาชาติได้ชม โดยดูจากสถานการณ์ที่ประเทศได้เจอและเอกลักษณ์ของประชากรในการฟันฝ่าอุปสรรค โดยสามารถสรุปได้ว่าภาพลักษณ์หลักที่ประเทศญี่ปุ่นต้องการนำเสนอในสภาวะปกติในโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 คือเรื่องความสามารถในการฟื้นฟูตนเองจากภัยพิบัติ การพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมถึงการท่องเที่ยวและการฟื้นฟูบูรณะผ่านการท่องเที่ยว เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากเสาหลักใน ‘แผนการปฏิบัติงานและการสร้างมรดกโตเกียว 2020 (Tokyo 2020 Action and Legacy Plan)’ ด้านการฟื้นฟู ผลประโยชน์ในประเทศ และการสื่อสารกับโลก และด้านผังเมืองและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าประเทศญี่ปุ่นมีความพร้อมที่จะก้าวไปข้างหน้าร่วมกับนานา

---

[104] อรุณ สถิตพงศ์สถาพรและวุฒิพงษ์ ตุ้นยุทธ์, “ญี่ปุ่น,” NRCTxTDRI COVID-19 Policy Watch, สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ), อัปเดตล่าสุด 20 เมษายน 2565, เข้าถึงเมื่อ พฤษภาคม 22, 2022, https://www.covidpolicywatch.com/japan/.

[105] “Tokyo Olympics,” https://www.theguardian.com/world/2021/may/17/tokyo-olympics-more-than-80-of-japanese-oppose-hosting-games-poll.

ประเทศ ด้วยความเข้าใจในความแตกต่างและเอกลักษณ์ของแต่ละชาตินั่นเอง ทั้งนี้ภาพลักษณ์แรกที่นำมาสู่การจัดโอลิมปิก 2020 คือภาพลักษณ์ด้านการฟื้นฟูตนเองจากภัยพิบัติ[106] ตามชื่อสโลแกนของเจ้าภาพที่ตั้งขึ้นว่า “โอลิมปิกแห่งการฟื้นฟู (Reconstruction Olympics)” ที่เห็นได้จากสัญญะต่าง ๆ มากมาย เช่น การเริ่มวิ่งคบเพลิงจากเมืองฟุกุชิม่า

ต่อมาเมื่อมีเหตุการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เกิดขึ้นและมีชาวญี่ปุ่น รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศออกมาเรียกร้องให้ยกเลิกการจัดงาน แต่นายกรัฐมนตรี Shinzo Abe นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นของญี่ปุ่นได้หารือกับ Thomas Bach ประธาน IOC แล้วได้ข้อสรุปว่าจะเลื่อนการจัดโอลิมปิกออกไป 1 ปี ทำให้ญี่ปุ่น ซึ่งเป็นเจ้าภาพจัดโอลิมปิกนี้มีความพยายามปรับและนำเสนอภาพลักษณ์ที่เพิ่มจากเดิม กล่าวคือ มีภาพลักษณ์การยืนหยัดจัดโอลิมปิกท่ามกลางสมรภูมิโรคระบาดและการประท้วงอย่างหนักหน่วงภายในประเทศ โดยภาพลักษณ์ดังกล่าวตอกย้ำด้วยคำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี วาทกรรมของผู้นำและผู้เกี่ยวข้องในส่วนต่าง ๆ และการดำเนินงาน เช่น มาตรการบับเบิ้ล การแจกหนังสือคู่มือ ฯลฯ ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม เนื้อหาส่วนนี้จะแบ่งการสร้างภาพลักษณ์ของญี่ปุ่นในช่วงนี้ออกเป็น 3 ส่วนตามองค์ประกอบของการสร้างภาพลักษณ์ของชาติตามแนวความคิดของ Shinzo Abe อันได้แก่ ยุทธศาสตร์ สาระ และกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ (strategy)

นอกจากภาพลักษณ์ชานักฟื้นฟูจะปรากฏในโอลิมปิก 1964 และในสโลแกนโอลิมปิก 2020 แล้ว ยังมีภาพลักษณ์ชาติที่มีความพยายาม หรือ ‘ไม่ยอมแพ้’ เป็นภาพลักษณ์ที่เห็นเด่นชัดเช่นเดียวกันเมื่อญี่ปุ่นตัดสินใจจะเสนอตนเป็นเจ้าภาพโอลิมปิก 2020 ดังจะเห็นได้จากแนวคิดหลักของญี่ปุ่นคือ “ก้าวต่อไป (Moving Forward)” เพราะในขณะนั้นญี่ปุ่นกำลังเผชิญความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินอย่างมหาศาลจากการเกิดแผ่นดินไหวใหญ่และสึนามึ (the Great Earthquake and Tsunami) ในวันที่ 11 มีนาคม ค.ศ.2011 ที่เมืองเซ็นได (Sendai) ภูมิภาคโตโฮกุ (Tohoku) ซึ่งส่งผลให้ประชากรกว่า 15,500 คนเสียชีวิต และกว่า 450,000 คนไม่มีที่อยู่ สาธารณูปโภคพื้นฐานเสียหาย ที่พักอาศัยและเส้นทางคมนาคมพังทลาย อีกทั้งคลื่นสึนามิซัดโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ฟุกุชิมะ (Fukushima) จนเกิดการระเบิดถึง 2 ครั้ง ส่งผลให้โรงไฟฟ้าปล่อยกัมมันตภาพรังสีจนประชาชนเกือบ

[106] “The Recovery and Reconstruction Games,” Olympic and Paralympic Games Tokyo 2020 TMG Portal Site, accessed June 3, 2022, https://www.2020games.metro.tokyo.lg.jp/special/eng/enjoy/reconstruction/#:~:text=The%20origins%20of%20the%20Tokyo,them%20 with%20hope%20and%20inspiration.

200,000 คน[107] ที่อาศัยอยู่บริเวณนั้นต้องอพยพออก[108] อย่างไรก็ตามความเป็นชาตินักสู้ทำให้ญี่ปุ่นไม่ยอมแพ้และตั้งเป้าหมายเป็นประเทศเจ้าภาพโอลิมปิก 2020 โดย Shintaro Ishihara ผู้ว่าราชการกรุงโตเกียว ณ ขณะนั้น ประกาศว่าการเสนอตนเป็นประเทศเจ้าภาพในครั้งนั้นจะเป็นตัวเร่ง (catalyst) ให้ญี่ปุ่นฟื้นฟูประเทศได้สำเร็จทันเวลาอีก 9 ปีข้างหน้า[109]

จุดเริ่มต้นการชิงเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกของญี่ปุ่นในครั้งนั้นคือ เพื่อฟื้นฟูบูรณะประเทศ (recover and reconstruction) ทำให้โตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 มีชื่อเรียกอีกชื่อว่า ‘เกมส์แห่งการฟื้นฟูบูรณะ (The Recovery and Reconstruction Games)’ ตามแนวคิดหลัก (theme) แห่งการฟื้นฟู โดยหวังให้กีฬาสร้างขวัญกำลังใจ ความหวัง และแรงบันดาลใจ แก่ผู้ประสบภัยปี ค.ศ.2011 รวมถึงสื่อสารจิตวิญญาณและความตั้งมั่น (spirit and determination)[110] ของชาวญี่ปุ่นที่สามารถเอาชนะความยากลำบากและฟื้นฟูประเทศขึ้นมาได้ พร้อมต้องการสื่อคำขอบคุณจากญี่ปุ่นถึงประชาคมโลกที่ช่วยเหลือและสนับสนุนมาโดยตลอดด้วย นอกจากภาพลักษณ์ชาตินักสู้อันมีที่มาจากจิตวิญญาณที่ไม่ยอมแพ้ดังกล่าวแล้ว ยังมีภาพลักษณ์อื่นที่ญี่ปุ่นนำเสนอออกมาเช่นกัน โดยภาพลักษณ์ที่เห็นชัดคือ ภาพลักษณ์ด้านการเป็นประเทศรักสันติ ภาพลักษณ์ด้านการใส่ใจและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และภาพลักษณ์ด้านการยอมรับความหลากหลายในหลายรูปแบบ อันจะปรากฏในแผนการปฏิบัติงานฯ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับโอลิมปิก 2020

การจัดโอลิมปิก 2020 นี้สอดคล้องกับนโยบาย ‘อาเบะโนมิกส์ (Abenomics)’ ซึ่งเป็นนโยบายเศรษฐกิจของญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นโดยรัฐบาลของนายกรัฐมนตรี Shinzo Abe ในปี ค.ศ.2013 มีเป้าหมายหลักคือให้ญี่ปุ่นรอดพ้นจากภาวะเงินฝืด[111] อาเบะโนมิกส์มีมาตรการหลัก 3 ด้าน หรือที่เรียกว่า “ลูกธนู 3 ดอก[112]” คือ 1.การใช้นโยบายผ่อนปรนทางการเงิน[113] (monetary easing[114]) 2.

---

[107] THE MOMENTUM TEAM, “11 มีนาคม 2011: แผ่นดินไหวใหญ่และสึนามิในญี่ปุ่น,” The Momentum, published March 11, 2022, accessed June 10, 2022, https://themomentum.co/otd-tsunami-jpn/.

[108] National Geographic Society, “Mar 11, 2011 CE: Tohoku Earthquake and Tsunami,” National Geographic, last Updated May 20, 2022, accessed June 13, 2022, https://education.nationalgeographic.org/resource/tohoku-earthquake-and-tsunami.

[109] Bryan Hood, “Tokyo Sees 2020 Olympics Bid as Catalyst for Recovery,” The Atlantic, published April 11, 2011, accessed June 14, 2022, https:// www.theatlantic.com/international/archive/2011/04/despite-earthquake-and-nuclear-crisis-tokyo-bid-2020-olympics/349491/.

[110]“The Recovery and Reconstruction Games.”

[111] “รู้จัก ‘abenomic’ ผลงานชิ้นเอกของ “ชินโซ อาเบะ” อดีตนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น,” เศรษฐกิจ, Money Buffalo, ตีพิมพ์ กรกฎาคม 8, 2022, เข้าถึงเมื่อ มิถุนายน 15, 2022, https://www.moneybuffalo.in.th/economy/get-to-know-abenomic-the-masterpiece-of-former-japanese-prime-minister-shinzo-abe.

[112] “Abenomics,” ผู้จัดการ, gotomanager 360, published November 27, 2014, accessed June 15, 2022, http://gotomanager.com/content/abenomics/.

การปฏิรูปนโยบายการคลัง[115] (fiscal consolidation[116]) และ 3.ยุทธศาสตร์การเติบโตทางเศรษฐกิจ (growth strategy) เพื่อกระตุ้นการลงทุนของภาคเอกชน[117] อย่างไรก็ตาม การจัดโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 ถูกมองว่าเป็นลูกธนูดอกที่ 4 ของอาเบะโนมิกส์ ซึ่งจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจญี่ปุ่น เพราะทำให้ญี่ปุ่นต้องก่อสร้างและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนสถานที่ต่าง ๆ เพื่อรองรับการจัดงานและส่งเสริมการท่องเที่ยว อีกทั้งส่งผลต่อการเพิ่มการจ้างงานในประเทศและการใช้จ่ายที่ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้นอีกด้วย

สำหรับยุทธศาสตร์การเติบโตทางเศรษฐกิจ ในแง่ของการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้น จากสถิติขององค์กรท่องเที่ยวแห่งชาติญี่ปุ่น (Japan National Tourism Organisation) ระหว่างปี ค.ศ.2013 - 2019 พบว่านักท่องเที่ยวที่มาที่ประเทศญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นจาก 10,000,000 คน เป็นกว่า 30,000,000 คน[118] เป็นผลดีต่อญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก เห็นได้จากคำกล่าวของนายกรัฐมนตรี Abe ว่า “จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เพิ่มขึ้นตามที่คาดการณ์ไว้จะส่งผลกับเศรษฐกิจญี่ปุ่นอย่างมีนัยสำคัญ[119]” แต่เมื่อเกิดการระบาดของโรคโควิด-19 เศรษฐกิจของญี่ปุ่นโดนกระทบอย่างหนักและเข้าสู่ยุคเงินฝืดอีกครั้ง[120] ยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นจึงปรับเปลี่ยนเป็นพยายามป้องกันเศรษฐกิจของประเทศให้โดนกระทบน้อยที่สุด[121] และบริหารให้ญี่ปุ่นเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกอย่างดีที่สุดเท่าที่เวลาและสถานการณ์จะอำนวย โดยมีมาตรการป้องกันโควิดที่รัดกุมสำหรับนักกีฬาและผู้เกี่ยวข้องกับการแข่งขัน จากการศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ สามารถแบ่งยุทธศาสตร์ที่ญี่ปุ่นเลือกใช้เป็น 1.ยุทธศาสตร์การป้องกันโรคตั้งแต่การตรวจคนเข้าเมืองจนถึงการบริหารจัดการภายในหมู่บ้าน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[113] มัทนี วงศ์กิจรุ่งเรือง, “สรุปสถานการณ์เศรษฐกิจญี่ปุ่น,” สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ กรุงโตเกียว, ตีพิมพ์ เมษายน 10, 2013, เข้าถึงเมื่อ มิถุนายน 18, 2022, http://www.ditp.go.th/contents_attach/75064/75064.pdf.

[114] Austin, “Abenomics 3 Arrows Explained,” Japan, Tofugu, last updated September 19, 2014, accessed June 20, 2022, https://www.tofugu.com/japan/abenomics-3-arrows/

[115] เอกสิทธิ์ หนุนภักดี, “อาเบะโนมิกส์กับการเปลี่ยนรูปรัฐญี่ปุ่น,” วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา 6, no.2: 96, เข้าถึงเมื่อ กรกฎาคม 1, 2022.

[116] Naoyuki Yoshino, Farhad Taghizadeh-Hesary, “Three Arrows of “Abenomics” and the Structural Reform of Japan: Inflation Targeting Policy of the Central Bank, Fiscal Consolidation, and Growth Strategy.” *ADBI Working Paper Series*, no.492 (2014): 10, accessed July 14, 2022, https://www.adb.org/publications/three-arrows-abenomics-and-structural-reform-japan-inflation-targeting-policy-central.

[117] “สรุปสถานการณ์เศรษฐกิจญี่ปุ่น,” http://www.ditp.go.th/contents_attach/75064/75064.pdf.

[118] Leo Lewis and Murad Ahmed, “Japan: how coronavirus crushed Abe’s Olympics dream,” Olympic Games, Financial Times, published March 30, 2020, accessed July 17, 2022, https://www.ft.com/content/c343aa5e-702a-11ea-9bca-bf503995cd6f.

[119] Anthony Fensom, “2020 Olympics: A Fourth Arrow for Abenomics?,” Pacific Money, The Diplomat, published September 10, 2013, accessed July 17, 2022, https://thediplomat.com/2013/09/2020-olympics-a-fourth-arrow-for-abenomics.

[120] Lewis and Ahmed, “Japan,” https://www.ft.com/content/c343aa5e-702a-11ea-9bca-bf503995cd6f.

[121] Ibid.

นักกีฬา หรือหมู่บ้านโอลิมปิก (Olympic Village) และ 2.ยุทธศาสตร์การเลือกใช้คำพูดของผู้นำเพื่อสร้างกำลังใจและการรับรู้ร่วมกันว่าเหตุการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นสิ่งที่ทั้งโลกเผชิญร่วมกันและจะผ่านไปด้วยกัน และโอลิมปิกครั้งนี้จะแสดงให้เห็นความ ‘ไม่ยอมแพ้’ ร่วมกันดังนี้

ยุทธศาสตร์แรกคือยุทธศาสตร์การป้องกันโรคตั้งแต่การตรวจคนเข้าเมืองจนถึงการบริหารจัดการภายในหมู่บ้านนักกีฬา หรือ หมู่บ้านโอลิมปิก (Olympic Village) กล่าวคือ การเลือกจัดโอลิมปิกในครั้งนี้ของญี่ปุ่นมีความสำคัญ เพราะเป็นการเน้นย้ำภาพลักษณ์ผู้ไม่ยอมแพ้แบบนักสู้ตามจิตวิญญาณอะคิระเมะไน (akiramenai spirit) หรือ จิตวิญญาณที่ไม่ยอมแพ้ เห็นได้จากคำพูดของ Yoshihide Suga นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นในขณะนั้น กล่าวถึงการจัดโอลิมปิกในช่วงโรคระบาดที่แม้จะเลื่อนจัดแต่ก็ยืนยันว่าจะไม่ยกเลิก ว่าการจัดโอลิมปิกในครั้งนี้เป็นไปเพื่อ “เป็นเครื่องพิสูจน์ว่ามนุษย์สามารถเอาชนะโรคระบาดได้”[122] และการจัดงานดังกล่าวเป็น “พันธะสัญญาระหว่างประเทศ (international pledge)[123]” ที่จะจัดงานอย่าง “ปลอดภัยและรัดกุม (safe and secure)[124]” ญี่ปุ่นจึงปรับแผนการปฏิบัติงานโดยใช้มาตรการบับเบิ้ล (Tokyo Olympic Bubble) ไม่ให้มีผู้ชมในสนามและมีมาตรการโควิดเข้มเพื่อป้องกันการติดเชื้อของทั้งนักกีฬา สื่อ และผู้เกี่ยวข้องจากต่างประเทศตลอดจนชาวญี่ปุ่นที่เป็นเจ้าหน้าที่จัดกีฬา โดยสิ่งที่ญี่ปุ่นยึดถือในการกำกับดูแลสุขภาพของทุกคนคือแอพสุขภาพ OCHA และหนังสือคู่มือ (playbook) สำหรับนักกีฬาและผู้เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ที่สอง คือ ยุทธศาสตร์การเลือกใช้คำพูดของผู้นำ โดยผู้นำทั้งฝ่ายญี่ปุ่นเองและฝ่ายประธาน IOC มีส่วนช่วยส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของโอลิมปิก 2020 นี้ กล่าวคือ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดรุนแรงของโรคโควิด-19 ทำให้ประธาน IOC ขอปรับแก้คำขวัญโอลิมปิกจาก ‘Citius, Altius, Fortius’ หรือ ‘รวดเร็วกว่า สูงกว่า และแข็งแรงกว่า (Faster, Higher, Stronger)’ เป็น ‘Citius, Altius, Fortius – Communiter’ หรือ ‘รวดเร็วกว่า สูงกว่า และแข็งแรงกว่า – ไปด้วยกัน (Faster, Higher, Stronger – Together)’[125] เนื่องจาก “ต้องการความสามัคคีกัน

---

[122] Kiyoshi Takenaka, “Japan PM tells U.N. Tokyo is determined to host Olympics next year,” Reuters, updated September 26, 2020, accessed July 19, 2022, https://www.reuters.com/article/uk-un-assembly-japan-idINKCN26G2U8.

[123] Sayo Sasaki, “With Olympics over, Suga faces uncertain future over COVID-19 response,” the Japan Times, published August 9, 2021, accessed June 21, 2022, https://www.japantimes.co.jp/news/2021/08/09/national/politics-diplomacy/suga-post-olympics/.

[124] Ibid.

[125] “What is the Olympic motto?,” International Olympic Committee, accessed June 4, 2022, https://olympics.com/ioc/faq/olympic-symbol-and-identity/what-is-the-olympic-motto#:~:text=On%20the%2020th%20of%20July,Faster%2C%20Higher%2C%20Stronger%E2%80%9D.

อย่างที่สุดในสภาวะแบบนี้[126]” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดหลัก (theme) ของการจัด คือ ‘ก้าวไปข้างหน้า (Moving Forward)’ ที่เป็นแนวคิดของการไม่ยอมแพ้ แม้มีอุปสรรคใด ๆ โดยอ้างอิงถึงการก้าวผ่านสถานการณ์โรคโควิด-19[127] ส่วนคำขวัญ (motto) ของโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 คือ ‘รวมกันด้วยความรู้สึกที่เป็นหนึ่งเดียว (United by Emotion)’ ซึ่งในสภาวะปกติหมายถึงการที่มนุษย์แตกต่างกัน ต่างชาติพันธุ์ ต่างเพศ ต่างภาษา ต่างศาสนา แต่มีความรู้สึกร่วมกัน มีกีฬาเป็นสิ่งเชื่อมความรู้สึก[128] ดังเช่นคำกล่าวของนายกรัฐมนตรี Suga ว่าโอลิมปิกครั้งนี้เป็น “สัญลักษณ์ของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชากรทั่วโลก (global unity among people around the world)[129]” ซึ่งหมายความว่า ในสภาวะโรคโควิด-19 ระบาด คำขวัญนี้สามารถใช้ในการร่วมรับรู้ความรู้สึกกังวลและสูญเสียร่วมกันได้เช่นกัน ดังจะเห็นได้จาก การยืนไว้อาลัยให้ผู้เสียชีวิตจากโรคโควิด-19 ก่อนการเปิดกีฬา[130]

เมื่อเปรียบเทียบยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นช่วงก่อนและหลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จะเห็นว่าจุดยืนของญี่ปุ่นเจ้าภาพโอลิมปิก 2020 ทั้งก่อนและหลังโรคระบาดนั้นอยู่จุดเดียวกัน นั่นคือ จุดที่ผ่านการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน แต่แตกต่างกันตรงที่ญี่ปุ่นในยุคก่อนการแพร่ระบาดของสถานการณ์โรคโควิด-19 นั้นเผชิญกับความสูญเสีย ‘หลัง’ การเกิดภัยพิบัติ และอยู่ในช่วงการฟื้นฟูประเทศตนเอง แต่ญี่ปุ่นในยุคหลังการแพร่ระบาดของโรคนั้น อยู่ ‘ระหว่าง’ การแพร่ระบาด นั่นหมายถึง ความสูญเสียอาจเกิดขึ้นอีก และสามารถตัดสินใจได้ว่าจะจัดโอลิมปิกหรือไม่ แต่ในที่สุดญี่ปุ่นก็ตัดสินใจจัดโอลิมปิกต่อไป ความแตกต่างของยุทธศาสตร์การจัดโอลิมปิกก่อนและหลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 คือ จุดเน้นของรัฐบาล ดังจะเห็นได้ว่า ก่อนการแพร่ระบาดรัฐบาลเน้นโอลิมปิก 2020 ให้เป็น ‘โอลิมปิกแห่งการฟื้นฟู’ แต่หลังการแพร่ระบาดเน้นการ ‘ไม่ยอมแพ้ร่วมกัน’

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

---

[126] “IOC ขอเปลี่ยนคำขวัญ โอลิมปิก 2020 มุ่งเน้นสามัคคียุคโควิด-19,” Spring, Spring News, เผยแพร่ กรกฎาคม 20, 2021, เข้าถึงเมื่อ มิถุนายน 2, 2022, https://www. springnews.co.th/blogs/news/812702.

[127] Philip Barker, ““Moving Forward” to be consistent theme in Tokyo 2020 Opening and Closing Ceremonies,” Inside the Games, Dunsar Media Company, accessed June 4, 2022, https://www.insidethegames.biz/articles/1110223/concept-tokyo-2020-ceremonies.

[128] Jack Tarrant, “‘United by Emotion’ chosen as Tokyo motto,” Reuters, published February 17, 2020, accessed June 4, 2022, https://www.reuters. com/article/us-olympics-2020-motto-idUSKBN20B0NL

[129] Jennifer Peltz, “Japan’s leader says Olympics were ‘symbol of global unity,” AP, published September 25, 2021, accessed June 5, 2022, https://apnews.com/article/coronavirus-pandemic-united-nations-general-assembly-sports-tokyo-yoshihide-suga-631d204ccac0e98d7002cc477a0e7a0a.

[130] “Tokyo 2020: IOC adds ‘Together’ to official Olympics motto,” Made for Minds, Deutsche Welle, accessed June 6, 2022, https://www.dw.com/en/tokyo-2020-ioc-adds-together-to-official-olympics-motto/a-58324752.

ดังคำพูดของนายกรัฐมนตรี Shinzo Abe ว่า “เราจะฝ่าฟัน (overcome) การแพร่ระบาดของโรค [โควิด-19] และจัดโอลิมปิกได้โดยไร้ปัญหาและเป็นไปตามแผน[131]”

ยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นในการยืนหยัดจัดโอลิมปิกท่ามกลางความรุนแรงของสถานการณ์โควิด-19 สามารถเชื่อมโยงกับการที่ทั้งโลกต้องต่อสู้ร่วมกันในชะตากรรมเดียวกันแม้อยู่ต่างถิ่น เพราะโอลิมปิกนั้นคือการแข่งขันกีฬาระดับโลก ซึ่งประกอบด้วยประเทศต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกของโลก การจัดในครั้งนี้ ญี่ปุ่นผู้เป็นเจ้าภาพต้องการเป็นกำลังใจให้โลกและต้องการให้โอลิมปิกสะท้อนความหวังของคนทั้งโลก คนไม่จำเป็นต้องเห็นญี่ปุ่นจากการมาเยือน แต่จะได้เห็นญี่ปุ่นจากการเสนอภาพลักษณ์ในกีฬาโอลิมปิก ทั้งภาพลักษณ์ด้านวัฒนธรรมที่ญี่ปุ่นแสดงในพิธีเปิดและปิดกีฬา และภาพลักษณ์ด้านการเป็นผู้ไม่ยอมแพ้ที่เป็นพื้นฐานเบื้องหลังของการจัดโอลิมปิกดังกล่าว โดยยุทธศาสตร์นี้ของญี่ปุ่นแสดงออกมาเป็นรูปธรรมในแนวคิด ‘ก้าวไปข้างหน้า’ อันเป็นแนวคิดหลักของการจัดงาน สอดคล้องกับคำขวัญโอลิมปิกหลังการเกิดโรคระบาดที่ว่า ‘รวดเร็วกว่า สูงกว่า แข็งแกร่งกว่า – ไปด้วยกัน”

สาระ (substance)

การจัดโอลิมปิก 2020 ครั้งนี้ เดิมญี่ปุ่นต้องการสร้างภาพลักษณ์ของความสามารถในการฟื้นฟูตนเองจากภัยพิบัติแผ่นดินไหวครั้งใหญ่และสึนามิ ค.ศ.2011 ในเวลาอันรวดเร็ว จึงมีนโยบาย ‘แผนการปฏิบัติงานและการสร้างมรดกโตเกียว 2020’ ในปี ค.ศ.2016 ใจความว่าต้องการให้โอลิมปิกในครั้งนี้เชื่อมต่อกับอนาคต โดยในแผนการปฏิบัติงานฯ ดังกล่าว มีเสาหลักแห่งการฟื้นฟูเป็นหนึ่งใน 5 เสาหลัก มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจจากบุคคลภายนอกถึงความคืบหน้าในการฟื้นฟูตนเองของญี่ปุ่นจากภัยพิบัติใน ค.ศ.2011 และกล่าวขอบคุณสำหรับความช่วยเหลือจากนานาชาติ ซึ่งสามารถเปรียบเทียบกับการจัดโอลิมปิก ค.ศ.1964 ที่ต้องการจัดโอลิมปิกเพื่อให้ประเทศอื่น ๆ ทราบความก้าวหน้าของญี่ปุ่นหลังจากการแพ้สงครามอย่างราบคาบ และรับรู้การก้าวสู่การเป็นประเทศชั้นนำทางเทคโนโลยีของญี่ปุ่นเช่นกัน ต่อมาในปี ค.ศ.2020 เมื่อมีการเกิดโรคระบาด ญี่ปุ่นต้องปรับภาพลักษณ์ของชาติให้เข้ากับสถานการณ์ ดังนั้น*สาระ*หรือการปฏิบัติอันมาจากยุทธศาสตร์ รัฐบาลญี่ปุ่นจึงเปลี่ยนเป็นการเลื่อนการจัดงานไป 1 ปี และคิดมาตรการบับเบิ้ลเพื่อป้องกันนักกีฬา สื่อ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้รอดพ้นจากภัยโรคโควิด-19 ดังนี้

[131] “Coronavirus: Tokyo Olympics will go ahead, says Japan’s PM Shinzo Abe,” Olympics, BBC, published March 14, 2020, accessed June 7, 2022, Fhttps://www.bbc.com/sport/olympics/51888491.

ในช่วงสถานการณ์ปกติ ญี่ปุ่นมีแผนเสนอภาพลักษณ์ด้านความสามารถในการฟื้นฟูประเทศจากภัยพิบัติแผ่นดินไหวครั้งใหญ่และสึนามิ ค.ศ.2011 ส่งผลให้ในโอลิมปิกครั้งนี้ญี่ปุ่นทำการทูตสาธารณะโดยมอบหมายให้ส่วนหนึ่งของ “ศูนย์ประชาสัมพันธ์หลัก (Main Press Center - MPC)” ของโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 มีหน้าที่แจ้งความคืบหน้าของการฟื้นฟูญี่ปุ่นและขอบคุณน้ำใจของนานาชาติที่ช่วยเหลือญี่ปุ่นพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ตลอดมาจนมีความพร้อมจัดโอลิมปิกได้[132] พ้องกับแนวคิดหลักในการจัดโอลิมปิกในครั้งนี้คือ ‘Moving Forward’ คือ ก้าวต่อไปข้างหน้าไม่ยอมแพ้แม้มีอุปสรรคใด ๆ ซึ่งยุทธศาสตร์ในการสร้างภาพลักษณ์ของชาติด้านการก้าวต่อไป หรือเป็น ‘ผู้ไม่ยอมแพ้’ ดังกล่าวนี้บรรจุอยู่ในแผนปฏิบัติงานโตเกียวโอลิมปิกส์ 2016 และ 2020 ดังนี้

ในเชิงนโยบาย ญี่ปุ่นออกแผนการเตรียมงานสำหรับโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 เรียกว่า ‘แผนการปฏิบัติงานและการสร้างมรดกโตเกียว 2020’ ในปี ค.ศ.2016 โดยมีข้อความหลักที่ต้องการสื่อสารคือ “เข้าร่วมในโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020, เชื่อมต่อกับอนาคต”[133] ซึ่งข้อความหลักในแผนฯ คือการต้องการให้ประชาชนจำนวนมากที่สุดมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในแผนฯ อย่างหลากหลายที่สุด[134] แผนฯ ดังกล่าวอยู่ใต้การรับผิดชอบของคณะกรรมการจัดงานโตเกียว 2020 (Tokyo 2020 Organising Committee) ร่วมกับคณะทำงานอื่น ๆ อีกมากมาย โดยมีแนวคิดหลัก (core concepts) 3 ประการคือ 1.เป็นตัวเองในแบบที่ดีที่สุด (achieving personal best) 2.มีเอกภาพบนความหลากหลาย (unity in diversity) และ 3.เชื่อมต่อกับอนาคต (connecting to tomorrow) ซึ่งแต่ละอย่างไม่ได้หมายความถึงนักกีฬาเท่านั้น หากแต่หมายถึงประชาชนทั่วไปด้วย[135]

แผนการปฏิบัติงานและการสร้างมรดกโตเกียว 2020 ประกอบด้วย 5 เสาหลัก (pillars) คือ 1.กีฬาและสุขภาพ (Sports and Health) 2.การวางผังเมืองและความยั่งยืน (Urban Planning and Sustainability) 3.วัฒนธรรมและการศึกษา (Culture and Education) 4.เศรษฐศาสตร์และเทคโนโลยี (Economy and Technology) และ 5.การฟื้นฟู ผลประโยชน์ของชาติ และการสื่อสารกับโลก (Recovery, Nationwide Benefits, and Global Communication)

---

[132] Yoav Dubinsky, “Live from the Games: Country Image and the Changing Narratives of Tokyo 2020,” CPD Blog, CPD, published August 3, 2021, accessed June 15, 2022, https://uscpublicdiplomacy.org/blog/live-games-country-image-and-changing-narratives-tokyo-2020.

[133] The Tokyo Organising Committee of the Olympic and Paralympic Games, “Tokyo 2020 Action and Legacy Report,” (report, The Tokyo Organising Committee of the Olympic and Paralympic Games, 2021), message from Hashimoto Seiko, accessed June 20, 2022.

[134] Ibid., 11.

[135] Ibid., 9-10.

แต่ละเสาหลักอาจจะมีเนื้อหาทับซ้อน (crossovers) กันได้ ทั้งนี้ ‘ภาพลักษณ์ชาติที่ไม่ยอมแพ้’ ที่สารนิพนธ์เล่มนี้เห็นว่าเป็นพื้นฐานและเด่นชัดที่สุด ปรากฏเป็นลายลักษณ์ในเสาหลักด้านการฟื้นฟูฯ และแฝงอยู่ในเสาหลักอื่น ๆ เช่นกัน ส่วนภาพลักษณ์ด้านสิ่งแวดล้อมปรากฏชัดในเสาหลักด้านการวางผังเมืองและความยั่งยืน ภาพลักษณ์ด้านสันติภาพปรากฏแฝงในเสาหลักด้านการฟื้นฟูฯ และวัฒนธรรมและการศึกษา ส่วนภาพลักษณ์ที่ยอมรับความหลากหลายปรากฏในเสาหลักด้านวัฒนธรรมและการศึกษา และด้านการฟื้นฟูฯ อย่างไรก็ดี สารนิพนธ์เล่มนี้จะกล่าวละเอียดในประเด็นภาพลักษณ์ชาติที่ไม่ยอมแพ้เท่านั้น

เสาหลักที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ชาติที่ไม่ยอมแพ้โดยตรงคือ ‘เสาหลักที่ 5 การฟื้นฟูผลประโยชน์ของชาติ และการสื่อสารกับโลก’ ญี่ปุ่นต้องการให้โอลิมปิกครั้งนี้เป็นโอลิมปิกแห่งการฟื้นฟูดังที่กล่าวมาแล้ว นอกจากการสร้างขวัญกำลังใจและการกล่าวคำขอบคุณจากใจแล้ว ญี่ปุ่นยังต้องการให้ข้อมูลด้านความคืบหน้าในการก่อสร้างเมืองขึ้นมาใหม่เพื่อให้คนภายนอกเกิดความเข้าใจและเผยแพร่อาหาร ผลิตภัณฑ์ และเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่ประสบภัยให้ประชาคมโลกเห็น[136] เสาหลักที่ 5 มีเนื้อหาหลักในการเผยแพร่การไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตาของญี่ปุ่นว่ามีความเชื่อมโยงกันอย่างแน่นแฟ้นกับการเสนอตนจัดโอลิมปิก[137] ตั้งแต่การฟื้นฟูประเทศหลังการเกิดแผ่นดินไหวใหญ่คันโต (the Great Kanto Earthquake) ในปี ค.ศ.1923 ที่เป็นแรงบันดาลใจให้ญี่ปุ่นเสนอตนเป็นเจ้าภาพของการจัด ‘โอลิมปิก 1940’[138] หรือการฟื้นตัวจากสงครามโลกที่ญี่ปุ่นแพ้อย่างราบคาบ ที่เป็นจุดเริ่มต้นให้ญี่ปุ่นอยากแสดงว่าตนเองสามารถฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็วก่อนการจัด ‘โอลิมปิก 1964’[139] ครั้งนี้ก็เช่นกัน การฟื้นตัวจากภัยพิบัติเป็นจุดเริ่มต้นของการเสนอตนเป็นเจ้าภาพจัดงานโอลิมปิก 2020 ของญี่ปุ่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ต่อมาเมื่อเกิดโรคระบาดขึ้น ญี่ปุ่นได้นำยุทธศาสตร์สองข้อคือ ยุทธศาสตร์ป้องกันโรคและยุทธศาสตร์การเลือกใช้คำพูดของผู้นำ ไปปฏิบัติ ดังนี้

สำหรับการนำยุทธศาสตร์แรก คือ ยุทธศาสตร์การป้องกันโรคตั้งแต่การตรวจคนเข้าเมืองจนถึงการบริหารจัดการภายในหมู่บ้านนักกีฬา หรือ หมู่บ้านโอลิมปิก (Olympic Village) ไปปฏิบัตินั้น การเตรียมตัวต้อนรับนักกีฬาจากต่างประเทศในช่วงการระบาดของสถานการณ์โควิด-19

---

[136] “About the Recovery Olympics,” Recovery Olympics Portal Site, Reconstruction Agency, accessed May 25, 2022, https://www.reconstruction.go.jp/2020portal/eng/reconst-olympic/.

[137] The Tokyo Organising Committee of the Olympic and Paralympic Games, “Tokyo 2020 Action and Legacy Report,” 136.

[138] Ibid.

[139] Ibid.

นั้นแตกต่างจากสถานการณ์ปกติเป็นอย่างมาก เพราะต้องมีสถานที่เฉพาะ มีมาตรการรัดกุม และมีอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่เพียงพอและเหมาะสม ตั้งแต่การให้โหลดแอพสุขภาพ OCHA ให้ตรวจเชื้อโควิด-19 ที่สนามบินเมื่อมาถึงก่อนการเข้าเมือง เพื่อนั่งรถแท็กซี่ส่วนตัวไปโรงแรมแบบ 1 คน 1 คัน[140] เมื่อผ่านเข้าประเทศมาแล้ว IOC ร่วมกับคณะทำงาน 'โตเกียว 2020' และคณะกรรมการพาราลิมปิกสากล (International Paralympic Committee – IPC) ได้จัดทำหนังสือคู่มือ (playbook) สำหรับนักกีฬาและผู้เกี่ยวข้องในโอลิมปิกและพาราลิมปิก ซึ่งแต่ละกลุ่มมีคู่มือเนื้อหาต่างกัน เพื่อเสริมมาตรการความปลอดภัยให้เหมาะสมที่สุด โดยหนังสือคู่มือดังกล่าวมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมต่อสถานการณ์ถึงสามรอบ โดยในหนังสือมีแฮชแท็ก (hashtag) #แข็งแกร่งด้วยกัน (#StrongerTogether)

มาตรการรัดกุมข้างต้นของญี่ปุ่นสามารถเชื่อมโยงกับจิตวิญญาณของการไม่ยอมแพ้ของญี่ปุ่น หรือ อะคิระเมะไน เนื่องจากญี่ปุ่นเป็นสังคมที่มีความเชื่อว่าหากทำอะไรแล้วต้องพยายามจนสำเร็จ[141] กรณีนี้ก็เช่นกัน ญี่ปุ่นต้องการยับยั้งไม่ได้ให้เกิดการแพร่ระบาดกับบุคคลที่เดินทางเข้าประเทศอันจะส่งผลเสียต่อการจัดโอลิมปิกทั้งในแง่สมาชิกที่เข้าแข่งขันและภาพลักษณ์ของญี่ปุ่นในสายตาคนภายนอกได้ ดังเช่นที่ผู้ว่าราชการกรุงโตเกียว Yuriko Koike กล่าวว่า "เราต้องหารือกันเรื่องมาตรการการเดินทางเข้าประเทศและบริหารจัดการหมู่บ้านนักกีฬา เราต้องมีมาตรการป้องกันโรคโควิด-19 ที่เข้มงวดรัดกุมขึ้น และเราจะเป็นตัวอย่างให้เจ้าภาพโอลิมปิกคนต่อ ๆ ไป เช่น ปักกิ่ง ปารีส และลอสแองเจลิส[142]" คำกล่าวดังกล่าวแสดงถึงวิสัยทัศน์ของญี่ปุ่นในการเป็นผู้นำการจัดการในสภาวะวิกฤตและความต้องการเป็นต้นแบบให้ประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ด้วย

ส่วนการนำยุทธศาสตร์ที่สอง คือ ยุทธศาสตร์การเลือกใช้คำพูดของผู้นำ ไปปฏิบัติเกิดขึ้นระหว่างการประชุมต่าง ๆ หรือการแถลงข่าวออกสื่อ เช่น การพูดของนายกรัฐมนตรี Shinzo Abe (ค.ศ.2012-2020) ที่เป็นผู้ตัดสินใจร่วมในการเลื่อนการจัดการแข่งขันโอลิมปิกออกไป 1 ปี กล่าวกับนิตยสาร *Hanada* ถึงการจัดโอลิมปิก โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์ต่อสาธารณะชน

---

[140] Boria Majumdar, "How Covid changed sport – a case study of the Tokyo Olympic Games," *Sport in Society* (2021): 2, accessed June 23, 2022, doi: 10.1080/17430437.2021.1975963.

[141] Yabai writers, "Ganbatte – More than Just a Popular Japanese Expression," Yabai, published July 7, 2021, accessed June 23, 2022, http://yabai.com/p/2495.

[142] Charlie Campbell, "Tokyo Governor Yuriko Koike on How the 2021 Olympics Will Be Different from Every Other Games," Time, published October 21, 2020, June 23, 2022, https://time.com/collection/great-reset/5900751/toyko-olympics-2021-yuriko-koike/.

ต่างประเทศว่า ญี่ปุ่นมี “ความรับผิดชอบ[143]” ที่จะจัดโอลิมปิกและ “การจัดโอลิมปิกนี้มีความสำคัญเชิงประวัติศาสตร์ ... ญี่ปุ่นสามารถจัดโอลิมปิกให้เกิดขึ้นได้เพราะเชื่อในเสรีภาพและประชาธิปไตย[144]” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการจัดโอลิมปิกเป็นอย่างมากเพราะเป็นสิ่งแสดงภาพลักษณ์ของประเทศให้เป็นไปตามที่พึงประสงค์ นอกจากนั้น Thomas Bach ประธาน IOC ก็กล่าวถึงการเลื่อนการจัดการแข่งขันแต่ไม่ยกเลิกว่า “เรา [IOC] ค่อนข้างมั่นใจว่าในอีกสี่เดือนญี่ปุ่นจะมีความสามารถจัดโอลิมปิกได้[145]” หรือคำพูดของเลขาธิการโอลิมปิก (Olympics Minister) Tamayo Marukawa ที่พยายามให้ความเชื่อมั่นและขอการสนับสนุนจากผู้นำ G7 ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.2022 ว่าวัคซีน Pfizer อีก 20,000 โดสจะถูกฉีดให้กับคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโอลิมปิก 2020 อย่างเร็วที่สุดและ “เราจะพัฒนามาตรการป้องกันโรคโควิด-19 ที่รัดกุมต่อไปจนนาทีสุดท้าย”[146] เหล่านี้ล้วนแฝงภาพลักษณ์ความพยายามทำภารกิจจนลุล่วง หรือความไม่ยอมแพ้ ของญี่ปุ่น ในการจัดโอลิมปิกต่อไปไม่ว่ามีสถานการณ์อะไรเกิดขึ้น

กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ (symbolic actions)

กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ของญี่ปุ่นที่เชื่อมโยงกับความเป็น ‘ชาติที่ไม่ยอมแพ้’ ได้มีทั้งที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูประเทศจากภัยพิบัติ และที่เกี่ยวข้องกับการยืนหยัดในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยผสมผสานลงไปในพิธีเปิดและปิดการแข่งขัน ตลอดจนการออกบูธ การโฆษณา และการประชาสัมพันธ์โดยผู้นำญี่ปุ่นหรือประชาชนญี่ปุ่นเอง โดยมีจุดประสงค์เพื่อ 1.ชื่นชมความเข้มแข็งของประชาชนญี่ปุ่นผู้ประสบภัยและให้กำลังใจให้ก้าวเดินต่อไปด้วยกัน 2.แจ้งความคืบหน้ากับประชาคมโลกว่าญี่ปุ่นได้พัฒนาประเทศไปได้มากเพียงใดหลังเกิดภัยพิบัติ 3.ขอบคุณความช่วยเหลือจากนานาชาติในช่วงภัยพิบัติที่ช่วยให้ญี่ปุ่นผ่านเหตุการณ์ดังกล่าวมาได้ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงเวลาการจัดโอลิมปิก ทั้งในและนอกสนามกีฬาโอลิมปิก ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการระบาดของโรคโควิด-19 ที่เห็นได้ชัดคือมาตรการบับเบิ้ลและการไร้ผู้ชมในสนาม รวมไปถึงการยกย่องบุคลากรทางการแพทย์ในการร่วมถือคบเพลิงและธงโอลิมปิก ดังจะกล่าวต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[143] Mainichi Japan, “Ex-PM Abe says ‘anti-Japan’ people are strongly opposing Tokyo Olympics,” The Mainichi, published July 3, 2021, accessed June 23, 2022, https://mainichi.jp/english/articles/20210703/p2a/00m/0na/009000c#:~:text=Speaking%20on%20the%20 significance%20of,a%20success%20as%20a%20country.

[144] Ibid.

[145] Adam Kilgore, Simon Denyer and Rick Maese, “From unfazed to unprecedented: Inside the decision to postpone the Olympics,” Olympics, The Washington Post, published March 28, 2020, accessed June 23, 2022, https://www.washingtonpost.com/sports/ 2020/03/27/olympics-postponement-decision/.

[146] Kazuhiro Maeshima, “Suga’s Olympic-Sized Gamble,” Analysis, FP, accessed June 23, 2022, https://foreignpolicy.com/2021/06/22/tokyo-summer-olympics-suga-covid-19-pandemic/.

ในสนามกีฬาโอลิมปิก คบเพลิงโอลิมปิกมีชื่อเรียกอีกชื่อว่า ‘เปลวไฟแห่งการฟื้นฟู (Flame of Recovery)’ ที่ได้ตั้งไว้ที่จังหวัดมิยางิ (Miyagi) ฟุกุชิมะ (Fukushima) และอิวาเตะ (Iwate) เพื่อให้ชาวญี่ปุ่นที่อยู่ในพื้นที่ประสบภัยและมุ่งมั่นฟื้นฟูพื้นที่ของตนได้เห็นเป็นกลุ่มแรก และเมื่อการจัดโอลิมปิกเลื่อนออกไปอีก 1 ปี การวิ่งคบเพลิงก็เริ่มต้นที่เจวิลเลจ (J-Village) ในจังหวัดฟุกุชิมะแล้วอยู่ที่จังหวัดฟุกุชิมะ อิวาเตะ และมิยางิ จังหวัดละ 3 วัน เพื่อเป็นการระลึกถึงวันครบรอบ 10 ปีการเกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ในญี่ปุ่น[147] การวิ่งคบเพลิงดังกล่าวเป็นการแสดงทางสัญญะถึงความก้าวหน้าในการฟื้นฟูประเทศ[148] ในขณะที่คบเพลิงเองก็มีรูปร่างเป็นดอกซากุระที่มีความหมายถึงการเริ่มต้นใหม่ ภายใต้รูปแบบงาน ‘ความหวังนำทาง (Hope Lights Our Way)’ โดยมีวัสดุที่ใช้ทำคบเพลิงทำจากอลูมิเนียมรีไซเคิลที่เป็นองค์ประกอบของบ้านที่ได้รับผลกระทบจากสึนามิ ปีค.ศ.2011 แสดงถึงสันติภาพและการก้าวไปสู่การฟื้นฟูประเทศร่วมกัน[149] อีกทั้งในทุกการแข่งขันในช่วงโอลิมปิกนี้ ช่อดอกไม้ของผู้ได้รับเหรียญรางวัลจะใส่ดอกไม้ประจำถิ่นของพื้นที่ที่ประสบภัย[150] นอกจากนี้ประตูทางเข้าสนามกีฬายังทำจากไม้ที่อยู่ในจังหวัดที่ประสบภัยพิบัติอีกด้วย[151]

ใกล้สนามกีฬาโอลิมปิก หมู่บ้านโอลิมปิกก็เป็นอีกสถานที่สำคัญที่คณะกรรมการจัดโตเกียวโอลิมปิกส์ให้ความสำคัญ โดยนำองค์ประกอบของพื้นที่ประสบภัยมาใช้ประโยชน์ในการตกแต่ง รวมถึงส่งเสริมวัตถุดิบ อาหาร และผลิตภัณฑ์ กล่าวคืออาหารที่ทำมาจากวัตถุดิบจากพื้นที่ประสบภัยจะนำมาเป็นรายการอาหารเย็นสำหรับนักกีฬาที่หมู่บ้านโอลิมปิก[152] ท่อนไม้ที่ใช้การได้จากพื้นที่ประสบภัยจะนำมาสร้างเป็นพลาซ่าหมู่บ้านโอลิมปิก (Olympic Village)[153] อีกทั้งสถานที่แข่งขันโอลิมปิก ‘สนามกีฬาอะริอาเกะ (Ariake Arena) ยังปลูกต้นไม้รอบ ๆ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการฟื้นตัวของพื้นที่ประสบภัยพิบัติ 2011[154] นอกจากนี้ศูนย์บริการสื่อ (Main Press Center) ยังจัดบูธ ‘เกมส์เพื่อการฟื้นฟูบูรณะ (Recovery and Reconstruction Games) และภายในบูธเสนอข้อมูลทั้ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

[147] Ibid., 137-138.

[148] Ibid.

[149] “Tokyo 2020 Olympic torch,” Olympics, International Olympic Committee, updated October 5, 2021, accessed June 23, 2022, https://olympics.com/en/news/brand-design-torch.

[150] The Tokyo Organising Committee of the Olympic and Paralympic Games, “Tokyo 2020 Action and Legacy Report,” 138.

[151] Ibid., 139.

[152] Ibid., 133.

[153] Ibid., 138.

[154] Ibid., 139.

ความคืบหน้าในการฟื้นฟู คำขอบคุณนานาชาติสำหรับความช่วยเหลือ และสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ประสบภัยพิบัติ 2011[155]

ในพื้นที่ประสบภัย ญี่ปุ่นส่งเสริมการเล่นกีฬาในพื้นที่ที่เคยประสบภัยพิบัติในปี ค.ศ.2011 อันได้แก่ จัดการแข่งขันฟุตบอลที่สนามกีฬามิยางิ (Miyagi Stadium) จัดการแข่งขันเบสบอลและซอฟท์บอลที่สนามเบสบอลฟุกุชิมะอะสึมะ (Fukushima Azuma Baseball Stadium) การจัดการวิ่ง ‘1000 กิโลสู่โตเกียว (1000km Relay to Tokyo)’ โดยวิ่งผ่านเส้นทางที่ประสบภัยพิบัติและเชิญเด็ก ๆ จากพื้นที่ประสบภัยมาร่วมในกิจกรรมครั้งนี้ด้วย[156] อีกทั้ง รัฐบาลญี่ปุ่นใช้โอกาสนี้ในการขอบคุณการช่วยเหลือจากนานาประเทศ โดยใช้ชื่อโครงการว่า ‘อะริกาโตะ เมืองเจ้าบ้าน สำหรับการส่งเสริมการปรับปรุงและฟื้นฟูบูรณะ (ARIGATO Host Town for Supporting Reconstruction)’ ซึ่งเป็นโครงการของรัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อให้พื้นที่ประสบภัยของญี่ปุ่นได้แสดงความก้าวหน้าของพื้นที่ของตนเองให้ ‘แขกผู้มาเยือน’จากประเทศอื่นเห็น พร้อมแลกเปลี่ยนความสนใจและวัฒนธรรม อันจะนำมาสู่มิตรภาพที่ดีต่อไป

ในพิธีเปิด ญี่ปุ่นแฝงแนวคิดของการต่อสู้ฟันฝ่าตั้งแต่การเลือกผู้ถือคบเพลิงในวันเปิดโตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 โดยคัดเลือกผู้วิ่งคบเพลิงเป็นอดีตนักกีฬาล่าเหรียญรางวัล ทั้งนักกีฬาสูงอายุ นักกีฬาพาราลิมปิกส์ นักกีฬาเยาวชน ที่สำคัญและแปลกไปจากโอลิมปิกครั้งอื่น ๆ คือมีบุคลากรทางการแพทย์มาร่วมวิ่งคบเพลิงด้วย ซึ่งประกอบด้วย Hiroko Ohashi แพทย์ผู้รักษาโรคโควิด-19 และ Junko Kitakawa พยาบาลจากโรงพยาบาลที่พบการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19[157] เป็นการให้เกียรติบุคลากรด่านหน้าที่เสียสละเพื่อต่อสู้กับโรคโควิด-19 อย่างเข้มแข็งตลอดมา อีกทั้งยังมีเด็ก 6 คน จากโตโฮกุ พื้นที่ที่ประสบภัยจากแผ่นดินไหวและสึนามิเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2011[158] ส่วนผู้จุดคบเพลิงคือ Naomi Osaka นักเทนนิสหญิงชาวญี่ปุ่นชาวเอเชียคนแรกที่เป็นมือวางอันดับหนึ่งของโลก[159] ผู้เป็นหนึ่งในผู้นำขบวนเรียกร้องสิทธิเพื่อคนผิวดำ (Black Lives Matter) นอกจากนั้นจิตวิญญาณอะคิระเมะไนยังแฝงอยู่ในการเลือกผู้เชิญธงโอลิมปิกเข้าสู่สนามทั้ง 6 คน ประกอบด้วย

---

[155] Ibid., 138.

[156] Ibid., 139.

[157] Jason Coskrey, “At long last, the Tokyo Olympics have begun,” the Japan Times, published July 23, 2021, accessed June 24, 2022, https://www. japantimes.co.jp/sports/2021/07/23/olympics/summer-olympics/tokyo-2020-opening-ceremony/.

[158] Ibid.

[159] “โมเมนต์กินใจ! แพทย์และพยาบาลได้รับเกียรติให้ร่วมวิ่งคบเพลิงในพิธีเปิดกีฬาโอลิมปิกเกมส์ 2020 ที่กรุงโตเกียว,” Elle Thailand, เผยแพร่กรกฎาคม 23, 2021, เข้าถึงเมื่อ มิถุนายน 25, 2022, https://www.ellethailand.com/tokyo-olympic-2020-opening-ceremony-lighting-cauldron/.

แพทย์ 3 คน พยาบาล 1 คน และนักกีฬาผู้ช่วยเหลือและเป็นอาสาสมัครในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อีก 2 คน[160] ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นผู้เสียสละอุทิศตนเพื่อสังคมในช่วงการแพร่ระบาดอย่างรุนแรงของโรคโควิด-19

นอกจากนั้น มีส่วนหนึ่งในสุนทรพจน์ของ Thomas Bach ประธาน IOC ในพิธีเปิดกีฬากล่าวถึงการยืนหยัดต่อสู้ (perseverance) เพื่อจัดโอลิมปิกแม้จะมีอุปสรรค ว่า “...มันคือการเดินทางที่ยากลำบากและมีความท้าทายที่เป็นประวัติการณ์ (unprecedented challenges) อย่างแรกคือการฟื้นฟูจากแผ่นดินไหวครั้งใหญ่และอีกอย่างคือการแพร่ระบาดของโคโรนาไวรัส... เราขอขอบคุณวีรบุรุษผู้ปิดทองหลังพระ (unsung heroes) แพทย์ พยาบาล และชาวญี่ปุ่นทุกคนที่มีส่วนช่วยยับยั้งการแพร่ระบาด [ของโรคโควิด-19] ขอบคุณอาสาสมัครหลายพันคนผู้ยินดีต้อนรับเราแม้ต้องเจอความท้าทายมากมาย...”[161] สุนทรพจน์ดังกล่าวแสดงการรับรู้ในความมุ่งมั่นตั้งใจจัดโอลิมปิกให้สมบูรณ์แบบ พร้อมกับการต้านการระบาดภายในประเทศ อีกทั้งสามารถตีความได้ว่าจิตวิญญาณแห่งการไม่ยอมแพ้ของญี่ปุ่นแฝงอยู่ตั้งแต่การเตรียมพร้อมในสภาวะปกตินั่นคือ การมุ่งมั่นฟื้นฟูประเทศให้ได้รับเลือกเป็นเจ้าภาพโอลิมปิก 2020 และต่อมาเป็นการยืนหยัดจัดโอลิมปิกให้สำเร็จแม้อยู่ท่ามกลางโรคระบาด

สุนทรพจน์ของ Seiko Hashimoto ประธานการจัด ‘โตเกียวโอลิมปิกส์ 2020’ กล่าวไปในทางเดียวกันถึงเหตุการณ์การจัดโอลิมปิกในครั้งนี้ ทั้งการกล่าวถึงเหตุการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และการทุ่มเทเสียสละของบุคลากรทางการแพทย์ที่มุ่งมั่นหยุดยั้งการแพร่ระบาด อีกทั้งกล่าวถึงการที่ญี่ปุ่นพบเจออุปสรรคเมื่อ 10 ปีที่แล้วจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวในโทโฮกุ ซึ่งทำให้ชาวญี่ปุ่นหลายคนท้อแท้และหมดกำลังใจ แต่ก็ได้รับความช่วยเหลือจากทั่วโลกให้ “ก้าวไปข้างหน้าด้วยกัน” Hashimoto กล่าวว่า “ตอนนี้ 10 ปีผ่านมา เรา[ญี่ปุ่น]แสดงให้คุณเห็นได้แล้วว่าญี่ปุ่นได้รับการฟื้นฟูมากขนาดไหน รู้สึกขอบคุณทุกคนจริง ๆ”[162] แสดงให้เห็นถึงการจัดโอลิมปิกเพื่อแสดงความ

---

[160] “Tokyo 2020 Opening Ceremony honours those on the frontline of the coronavirus pandemic,” International Olympic Committee, published July 23, 2021, accessed June 26, 2022, https://olympics.com/ioc/news/tokyo-2020-opening-ceremony-honours-those-on-the-frontline-of-the-coronavirus-pandemic.

[161] “IOC President’s speech – Tokyo 2020 Opening Ceremony,” International Olympic Committee, published July 23, 2021, accessed July 2, 2022, https://olympics.com/ioc/news/ioc-president-s-speech-tokyo-2020-opening-ceremony.

[162] “Speech by Tokyo 2020 President Hashimoto at the Opening Ceremony of the Olympic Games Tokyo 2020,” Around the Rings, published July 23, 2021, accessed July 3, 2022, https://www.infobae.com/aroundtherings/press-releases/2021/07/23/speech-by-tokyo-2020-president-hashimoto-at-the-opening-ceremony-of-the-olympic-games-tokyo-2020/.

ขอบคุณที่ทั่วโลกเคยให้ความช่วยเหลือญี่ปุ่น และเป็นกำลังใจให้ทั่วโลกก้าวต่อไปให้ได้ในสภาวะที่ยากลำบากที่มีโรคระบาดและผู้คนเสียชีวิตมากมาย

กล่าวโดยสรุปคือ การจัดโอลิมปิกเป็นกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ที่ชัดเจนในการเร่งการฟื้นฟูตนเองของญี่ปุ่นอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนั้นการจัดโอลิมปิกครั้งล่าสุดก็เป็นสัญลักษณ์ของความสามารถบริหารจัดการประเทศในสภาวะวิกฤตท่ามกลางโรคระบาด รูปธรรมที่เกิดขึ้นในการจัดโอลิมปิก 2020 ไม่ว่าจะเป็น การเลือกผู้วิ่งคบเพลิงหรือผู้เชิญธงโอลิมปิก ล้วนแสดงให้เห็นการให้ความสำคัญแก่บุคลากรทางการแพทย์ผู้ไม่ยอมแพ้ในการต่อสู้กับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เกิดขึ้นทั่วโลก ผนวกกับสุนทรพจน์ของนาย Bach ประธาน IOC ว่าญี่ปุ่นมีความสามารถในการยืนหยัดต่อสู้ (perseverance) กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งภัยพิบัติแผ่นดินไหวครั้งใหญ่และสึนามิ ค.ศ. 2011 และการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จึงสามารถถือได้ว่าภาพลักษณ์ของการยืนหยัดอย่างไม่ยอมแพ้ หรือ อะคิระเมะไน เป็นภาพลักษณ์หนึ่งที่ปรากฏชัดในการจัดโอลิมปิกครั้งนี้

กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมในช่วงการจัดกีฬา มีทั้งกิจกรรมที่แสดงการฟื้นฟูตนเองจากภัยพิบัติแผ่นดินไหวครั้งใหญ่และสึนามิ ค.ศ. 2011 และการเลือกผู้แทนเชิงสัญลักษณ์ในการต่อสู้กับโรคโควิด-19 ดังจะเห็นได้จากการมีบูธเพื่อให้ความรู้ด้านความก้าวหน้าในการฟื้นฟูประเทศหลังประสบกับเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งใหญ่และสึนามิ ค.ศ.2011 การเลือกเริ่มวิ่งคบเพลิงจากจังหวัดที่ประสบภัยดังกล่าวเพื่อให้พลเมืองของจังหวัดได้เห็นก่อนเนื่องจากการประสบภัยดังกล่าวเป็นจุดกำเนิดของการจัดโอลิมปิกในครั้งนี้ แต่เมื่อมาถึงโตเกียว ผู้ร่วมวิ่งคบเพลิงคือบุคลากรทางการแพทย์ผู้เป็นหลักในการต่อสู้กับโรคโควิด-19 อย่างไม่ยอมแพ้และเสียสละเพื่อให้ประชาชนในชาติห่างไกลจากโรค รวมไปถึงผู้เชิญธงซึ่งเป็นบุคลากรทางการแพทย์ถึง 4 คน จาก 6 คน ส่วนอีก 2 คน เป็นนักกีฬาที่เป็นอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ป่วยโควิด-19 แต่เมื่อแข่งกีฬาแล้วมีผู้ชนะ ดอกไม้ที่มอบให้ผู้ชนะเป็นดอกไม้ท้องถิ่นของพื้นที่ประสบภัย เป็นต้น

จิตวิญญาณอะคิระเมะไน ของชาวญี่ปุ่นทั้งก่อนและหลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ปรากฏในการจัดโอลิมปิก 2020 ทั้งสิ้น การไม่ยอมแพ้ในช่วงก่อนการแพร่ระบาดคล้ายกับการไม่ยอมแพ้ในช่วงโอลิมปิก 1964 ซึ่งเป็นการไม่ยอมแพ้ในรูปแบบการพยายามฟื้นฟูประเทศอย่างรวดเร็วโดยยึดการจัดโอลิมปิกเป็นเป้าหมายและเส้นทางการสื่อสารให้ประเทศต่าง ๆ ได้เห็นความสามารถในการฟื้นฟูดังกล่าว เห็นเป็นรูปธรรมได้จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคมให้พร้อมในการจัดโอลิมปิก หากแต่จิตวิญญาณอะคิระเมะไนของการจัดโอลิมปิกหลังการเกิดโรคระบาดนั้นแตกต่างกัน เนื่องจาก ‘ภัย’ นั้นยังไม่จบ และต้องเลือกระหว่างการจัดงานต่อไปหรือ

การล้มเลิกดังเช่นโอลิมปิก 1940 แต่ความแน่วแน่ของรัฐบาลประกอบกับการยินยอมพร้อมใจของ IOC ก็ทำให้โอลิมปิกครั้งนี้เกิดขึ้นได้

บทสรุป

ประเทศญี่ปุ่นเป็นชาติที่ให้ความสำคัญเรื่องการทำงาน และการพยายามทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างต่อเนื่องจนสำเร็จตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย สังเกตได้จากการประดิษฐ์คำมากมายส่งเสริมความพยายาม เช่น “กัมบัตเตะเนะ” ที่แปลว่า พยายามเข้านะ หรือ สู้ ๆ[163] หรือคำศัพท์ เช่น “คนโจ” ที่แปลว่า สปิริต หรือการมีการ์ตูนส่งเสริมความพยายามซึ่งเป็นคุณค่าที่ญี่ปุ่นยึดโยง เช่น *อันปังแมน* ที่ตัวเอกซึ่งเป็นขนมปังมักแบ่งปันชิ้นส่วนของตัวเองให้ผู้หิวโหยกินเพื่อประทังชีวิตแม้จะทำให้พลังของตัวเองลดลง[164] เป็นต้น โดยภารกิจที่ได้รับอาจมีความยากมากน้อยต่างกัน บางภารกิจอาจต้องใช้เวลาและความพยายามมากกว่าภารกิจอื่น และอาจมีอุปสรรคมากมายจนก่อให้เกิดความท้อแท้ได้ แต่ชาวญี่ปุ่นเชื่อมั่นในการพยายามอย่างไม่ลดละ หรือการ “ไม่ยอมแพ้” ซึ่งในภาษาญี่ปุ่นคือ “อะคิระเมะไน” เพื่อฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จ

โอลิมปิก 2020 นี้เกิดขึ้นในบริบทที่โลกกำลังเผชิญกับวิกฤตโรคระบาด ญี่ปุ่นเผชิญกับการประท้วงอย่างหนักหน่วงจากคนในชาติซึ่งเป็นกังวลกับสถานการณ์โควิดโลกที่ขณะนั้นทำให้ญี่ปุ่นอยู่ในสถานการณ์ฉุกเฉินรอบที่ 4 อย่างไรก็ดี อุปสรรคหนักหน่วงทั้งในและนอกประเทศดังกล่าวก็ไม่ได้ทำให้ญี่ปุ่นยกเลิกการจัดงาน กลับทำเพียงเลื่อนการจัดโอลิมปิกออกไป 1 ปี แม้ญี่ปุ่นจะเป็นเจ้าภาพแต่มหกรรมกีฬาดังกล่าวก็เป็นงานแข่งขันระดับนานาชาติ ทำให้เมื่อญี่ปุ่นตัดสินใจจัดโอลิมปิก ชาติต่าง ๆ ที่เข้าร่วมแข่งขันก็ต้อง “ลงเรือลำเดียวกัน” หรือร่วมเผชิญเหตุการณ์และร่วมรับผลการกระทำร่วมกัน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งคุณค่าที่อยู่ในการบ่มเพาะของสังคมญี่ปุ่น ดังจะเห็นได้จากการ์ตูนต่าง ๆ ของญี่ปุ่น เช่น Power Rangers หรือที่ญี่ปุ่นเรียกว่า Super Sentai Series ที่กลุ่มตัวละครเอกใส่ชุดยูนิฟอร์มแบบเดียวกันแต่คนละสี แสดงถึงการทำงานเป็นทีม ร่วมด้วยช่วยกัน และให้กำลังใจกัน

เมื่อเวลาแห่งการจัดโอลิมปิกมาถึง ญี่ปุ่นตัดสินใจใช้มาตรการบับเบิ้ลและไม่ให้มีผู้ชมในสนามเพื่อความปลอดภัยของทุกฝ่าย และมีมาตรการที่รัดกุมตั้งแต่การตรวจคนเข้าเมือง การพานักกีฬาและผู้เกี่ยวข้องเดินทางไปตามที่ต่าง ๆ รวมไปถึงการรักษาความสะอาดภายในหมู่บ้านนักกีฬา และการมีแอปพลิเคชัน OCHA เพื่อติดตามสุขภาพของนักกีฬาและผู้เกี่ยวข้อง การพยายามจัดโอลิมปิกให้

---

[163] Dan Baker, “Japan’s Community Assurance: The ‘Ganbatte’ Spirit,” Teamwork, We do Technologies, published April, 2011, accessed June 30, 2022, http://bswan.org/ganbatte_spirit.asp.

[164] “Soreike! Anpanman อันปังแมน ยอดมนุษย์ขนมปัง!,” บันเทิงญี่ปุ่น, J-Study Center, ตีพิมพ์ พฤษภาคม 7, 2557, เข้าถึงเมื่อ มิถุนายน 29, 2022, https://www. studyatoz.com/article.php?id=2685.

ปลอดภัยอย่างสุดความสามารถ เพื่อตอบสนอง “พันธะสัญญาระหว่างประเทศ (international pledge)[165]” ที่จะจัดงานอย่าง “ปลอดภัยและรัดกุม (safe and secure)[166]” ตามคำพูดของนายกรัฐมนตรี Yoshihide Suga นั้น นอกจากจะแสดงถึงการรักษาคำพูดแล้ว หากมองในบริบทที่ทั้งโลกเป็น “ตัวแสดง” จะพบว่าโจทย์การบริหารจัดการภายในประเทศเพื่อให้ “ฟื้นฟู” จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ไม่ใช่โจทย์ของญี่ปุ่นเพียงประเทศเดียว หากแต่เป็นโจทย์ของทั้งโลกที่ต้องฟื้นขึ้นจากวิกฤตการณ์ในครั้งนี้ด้วยกัน ดังเช่นคำกล่าวของนายกรัฐมนตรี Shinzo Abe ในปี ค.ศ.2020 ที่กล่าวถึงคบเพลิงโอลิมปิกเปรียบเทียบกับการนำทางประชาคมโลกสู่การผ่านพ้นจากโรคโควิด-19 ว่า “คบเพลิงนี้เป็นแสงแห่งความหวังที่จะนำทางมนุษย์ไปสู่ทางออกของปลายอุโมงค์อันมืดมิดที่เรากำลังเผชิญอยู่... เป้าหมายของผมคือการทำให้โอลิมปิกนี้เป็นสัญลักษณ์แห่งชัยชนะของมนุษย์[167]”

การจะแข่งกีฬาได้นั้น นักกีฬาย่อมต้องฝึกฝน อดทน พยายาม เพื่อจะมาคว้ารางวัลในงานแข่งกีฬาระดับนานาชาตินี้ ทั้งผู้จัดกีฬาและนักกีฬาจะต้องทำงานเป็นทีม เมื่อมีวิกฤตโลกเช่นนี้ ทั้งผู้จัดอย่างญี่ปุ่น IOC และนักกีฬาและผู้เกี่ยวข้องนานาชาติจะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน “ไม่ยอมแพ้” ร่วมกัน อันจะสะท้อนถึงความเข้มแข็ง (resilience) ซึ่งเป็นการทูตสาธารณะอย่างหนึ่ง ดังคำกล่าวของนายกรัฐมนตรี Yoshihide Suga ว่า โอลิมปิกครั้งนี้เป็น “สัญลักษณ์ของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชากรในโลก (global unity among people around the world)[168]” และคำกล่าวของ Thomas Bach ประธาน IOC ที่ว่า “ย้อนกลับไปเมื่อปี ค.ศ.1964 โอลิมปิกเกมส์ครั้งแรกในเอเชียเป็นจุดเริ่มต้นของญี่ปุ่นที่รักสันติภาพและมีพลวัต (dynamic) ท่ามกลางประชาคมโลก ... โตเกียวโอลิมปิกส์ 2020 นี้ จะเป็นสัญลักษณ์ของความหวังและความเชื่อมั่นของชาวญี่ปุ่นอีกครั้ง[169]”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

แม้ประเทศญี่ปุ่นจะอยู่ในสถานการณ์คล้าย ๆ กันก่อนการจัดโอลิมปิกแต่ละครั้ง คืออยู่ในสถานะที่สูญเสียเป็นอย่างมาก เช่น ได้รับความเสียหายจากสงครามโลกครั้งที่สอง เกิดภัยพิบัติขนาดใหญ่ในประเทศ หรือ การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ก่อนโอลิมปิก 1964 และ 2020 ตามลำดับ

---

[165] Sasaki, “With Olympics over, Suga faces uncertain future over COVID-19 response,” https://www.japantimes.co.jp/news/2021/08/09/national/politics-diplomacy/suga-post-olympics/.

[166] Ibid.

[167] Lewis and Ahmed, “Japan,” https://www.ft.com/content/c343aa5e-702a-11ea-9bca-bf503995cd6f.

[168] Jennifer Peltz, “Japan’s leader says Olympics were ‘symbol of global unity,” AP, published September 25, 2021, accessed June 5, 2022, https://apnews.com/article/coronavirus-pandemic-united-nations-general-assembly-sports-tokyo-yoshihide-suga-631d204ccac0e98d7002cc477a0e7a0a.

[169] “Japan showcases rebirth and resilience,” International Olympic Committee, updated October 5, 2021, accessed June 23, 2022, https://olympics. com/en/news/japan-showcases-rebirth-and-resilience.

หากแต่ในบริบททางเศรษฐกิจ โอลิมปิกปี ค.ศ.1964 กับโอลิมปิกปี ค.ศ.2020 นั้นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ญี่ปุ่นเมื่อปี ค.ศ.1964 นั้นเป็นมหาอำนาจที่ถูกคว่ำบาตรแล้วสามารถฟื้นฟูตนเองให้กลับมายิ่งใหญ่และเป็นเจ้าทางเศรษฐกิจในสังคมโลกได้โดยมีจุดเด่นคือมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่ญี่ปุ่นปี ค.ศ. 2020 นั้น เผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดอย่างหนักของโรคโควิด-19 ภายในประเทศจนประชาชนญี่ปุ่นเองเรียกร้องให้ยกเลิกการจัด อีกทั้งทางเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นก็มีคู่แข่งมากมาย และไม่ได้เป็นเจ้าทางเศรษฐกิจเหมือนเมื่อครั้งปี ค.ศ.1964 ญี่ปุ่นจึงโหยหาความรุ่งเรืองในยุค 1964 เป็นอย่างมาก เพราะถือว่าโอลิมปิกในครั้งนั้นทำให้ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการกลับเข้าสู่ประชาคมโลกอีกครั้งและ Shinzo Abe นายกรัฐมนตรีกล่าวขณะดำรงตำแหน่งว่า เชื่อว่าโอลิมปิกในครั้งนี้จะ “พาชาวญี่ปุ่นก้าวไปข้างหน้าสู่ยุคใหม่ด้วยกัน[170]”

ญี่ปุ่นยังคงเป็นญี่ปุ่นที่รักษาสัญญาและมีจิตวิญญาณของความไม่ยอมแพ้ (akiramenai) ยังยืนหยัดทำหน้าที่ของตนในการจัดโอลิมปิกที่เป็นภารกิจที่ตนได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมฟื้นฟูโลกจากสภาวะการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในฐานะประเทศชั้นนำ หรือเจ้าภาพโอลิมปิก ที่แม้มีประชาชนบางส่วนไม่สนับสนุนให้จัดงาน แต่ก็มีประชาชนที่เป็นอาสาสมัครช่วยงานโอลิมปิกถึง 71,000 คน[171] แม้ ‘การไม่ยอมแพ้’ ดังกล่าวจะเป็นคำนามธรรม แต่นโยบายของรัฐบาลญี่ปุ่นและความร่วมแรงร่วมใจของประชากรเป็นสิ่งที่ช่วยผลักดันความรู้สึกนึกคิดนี้ให้เป็นรูปธรรม ภาพลักษณ์ของการไม่ยอมแพ้ที่ญี่ปุ่นมีนี้ ได้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในสายตาของประชาคมโลกดังข้อความหนึ่งในเว็บไซต์ของคณะกรรมการโอลิมปิกสากล (IOC) ที่ว่า “โตเกียวโอลิมปิกท่ามกลางการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นี้เป็นสัญลักษณ์ของการฟื้นฟูด้วยความเข้มแข็งของประชาคมโลกท่ามกลางโรคระบาดที่แพร่กระจายไปทั่วโลก[172]” นั่นเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[170] “In Olympics-heavy policy speech, Japanese PM Shinzo Abe says Tokyo Games mark new era for nation,” The Strait Times, published January 20, 2020, accessed July 1, 2022, https://www.straitstimes.com/sport/in-olympics-heavy-policy-speech-japanese-pm-abe-says-tokyo-games-mark-new-era-for-nation.

[171] David Lee, “Volunteers – the unseen champs of the 2020 Olympics,” The Strait Times, published August 7, 2021, accessed July 2, 2022, https://www.straitstimes.com/sport/telegram-from-tokyo-volunteers-the-unseen-champs-of-the-2020-olympics.

[172] “Japan showcases rebirth and resilience,” International Olympic Committee, published October 5, 2021, accessed https://olympics.com/en/news/japan-showcases-rebirth-and-resilience.

บรรณานุกรม

"1964 Tokyo Olympics and 1972 Sapporo." accessed April 17, 2022, https://www.joc.or.jp/english/historyjapan/history_japan_bid02.html#:~:text=The%20vote%20took%20place%20at,18th%20Olympic%20Games%20(1964).

"2011 Japan Earthquake and Tsunami: Facts, Faqs, and How to Help." World Vision, accessed May 20, 2022, https://www.worldvision.org/disaster-relief-news-stories/2011-japan-earthquake-and-tsunami-facts#:~:text=Fast%20facts%3A%202011%20Japan%20earthquake%20and%20tsunami,-The%20T%C5%8Dhoku%20earthquake&text=At%20%24360%20billion%2C%20the%20earthquake,from%20drowning%20during%20the%20tsunami.

Abel, Jessamyn R. "Japan's Sporting Diplomacy: The 1964 Tokyo Olympiad." *The International History Review* 34, no. 2 (2012): 214-15. https://doi.org/10.1080/07075332.2012.626572.

"Abenomics." ผู้จัดการ, พฤศจิกายน 27, 2014, Globalization. http://gotomanager.com/content/abenomics/.

"Abenomics 3 Arrows Explained." Japan, Tofugu, Updated September 19, 2014, accessed June 20, 2022, https://www.tofugu.com/japan/abenomics-3-arrows/.

"About Our Staff." School of History, Classics, and Archaeology, The University of Edinburgh, accessed April 20, 2022, ed.ac.uk/history-classics-archaeology/about-us/staff-profiles/profile_tab5_academic.php?uun=charding.

"About the Recovery Olympics." Recovery Olympics Portal Site, Reconstruction Agency, accessed May 25, 2022, https://www.reconstruction.go.jp/2020portal/eng/reconst-olympic/.

Anholt, Simon. "Beyond the Nation Brand: The Role of Image and Identity in International Relations." *Exchange: The Journal of Public Diplomacy* 2, no. 1 (2013): 7-8.

"Avery Brundage Speech: Opening Ceremony 62nd Sesstion International Olympic Committee." https://s3.amazonaws.com/berkley-

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

center/641006BrundageSpeechTranscript.pdf (transcript for speech delivered at Tokyo, Japan).

"Beginning of a Beautiful Friendship: The 1951 Treaty of Peace with Japan." A Moment in US Diplomatic History, China, Cold War, East Asia and Pacific, Military, Association for Diplomatic Studies & Training, Updated October 19, 2016, https://adst.org/2016/10/japan-world-war-ii-peace-treaty-macarthur/.

Campbell, Charlie. "Tokyo Governor Yuriko Koike on How the 2021 Olympics Will Be Different from Every Other Games." *Time*. https://time.com/collection/great-reset/5900751/toyko-olympics-2021-yuriko-koike/.

Catalano, Gabriele. "The Role of Mega-Events in Promoting Territorial Sustainability: The Case of the Sustainability Plan of the Tokyo 2020 Olympic Games."graduate, Politechnico di Torino, 2020. https://webthesis.biblio.polito.it/ 15541/1/tesi.pdf.

"Chapter Four: Period of President Ikeda's Leadership." The Liberal Democratic Party of Japan, accessed July 4, 2022, https://www.jimin.jp/english/about-ldp/history/104278.html.

"Chapter Three: Period of President Kishi's Leadership." Liberal Democratic Party of Japan, accessed May 3, 2022, https://www.jimin.jp/english/about-ldp/history/104276.html.

"Coronavirus: Tokyo Olympics Will Go Ahead, Says Japan's Pm Shinzo Abe." *BBC*, March 14, 2020, Olympics. https://www.bbc.com/sport/olympics/51888491.

Coskrey, Jason. "At Long Last, the Tokyo Olympics Have Begun." *the Japan Times*, July 23, 2021. https://www.japantimes.co.jp/sports/2021/07/23/olympics/summer-olympics/tokyo-2020-opening-ceremony/.

"Deconstructing the 'Yoshida Doctrine'." Cambridge Core, Cambridge University Press, accessed April 23, 2022, https://www.cambridge.org/core/journals/japanese-journal-of-political-science/article/deconstructing-the-yoshida-doctrine/FC8977F907AF6297D9F36D711267003F.

Droubie, Paul. "Phoenix Arisen: Japan as Peaceful Internationalist at the 1964 Tokyo Summer Olympics." *The International Journal of the History of Sport* 28, no. 16 (2011): 2309. https://doi.org/10.1080/09523367.2011.626683.

Dubinsky, Yoav. "Analyzing the Roles of Country Image, Nation Branding, and Public

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

Diplomacy through the Evolution of the Modern Olympic Movement." *Physical Culture and Sport. Studies and Research* 84, no. 1 (November 5, 2019 2019): 27-40. https://doi.org/10.2478/pcssr-2019-0024.

———, "Live from the Games: Country Image and the Changing Narratives of Tokyo 2020," CPD Blog ed. *CPD*, August 3, 2021, https://uscpublicdiplomacy.org/blog/live-games-country-image-and-changing-narratives-tokyo-2020.

———. "The Olympic Games, Nation Branding, and Public Diplomacy in a Post-Pandemic World: Reflections on Tokyo 2020 and Beyond." *Place Branding and Public Diplomacy* (2022). https://doi.org/10.1057/s41254-021-00255-x.

Dudden, Alexis. "Japan's Rising Sun Flag Has a History of Horror. It Must Be Banned at the Tokyo Olympics." *The Guardian*, November 1, 2009. https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/nov/01/japan-rising-sun-flag-history-olympic-ban-south-korea.

"Emergence of an Economic Superpower." In *Japan: a Documentary History,* edited by David J. Lu United States of America: M.E. Sharpe, 1997https://books.google.co.uk/books?id=xsd1t56UEbIC&pg=PA257&hl=th&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false.

"Ex-Pm Abe Says 'Anti-Japan' People Are Strongly Opposing Tokyo Olympics." *Mainichi Japan*, July 3, 2021. https://mainichi.jp/english/articles/20210703/p2a/00m/0na/009000c#:~:text=Speaking%20on%20the%20significance%20of,a%20success%20as%20a%20country.

Fensom, Anthony. "2020 Olympics: A Fourth Arrow for Abenomics?" *The Diplomat*, September 10, 2013, Pacific Money. https://thediplomat.com/2013/09/2020-olympics-a-fourth-arrow-for-abenomics.

France-Presse, Agence. "Tokyo Olympics: More Than 80% of Japanese Oppose Hosting Games-Poll." *The Guardian*, May 17, 2021 2021. https://www.theguardian.com/world/2021/may/17/tokyo-olympics-more-than-80-of-japanese-oppose-hosting-games-poll.

"Ganbatte – More Than Just a Popular Japanese Expression." Yabai, accessed July 7, 2022, http://yabai.com/p/2495.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

Guajardo, Maria. "Tokyo 2020 Olympics: Nation Branding Creates an Opportunity for a New Cultural Narrative for Japan." The International Conference on Japan & Japan Studies, Soka University, Japan, 2016.

"History of Japan's Bids for the Olympics." Japan Olympic Committee, accessed June 2, 2022, https://www.joc.or.jp/english/historyjapan/history_japan_bid02.html.

Hood, Bryan. "Tokyo Sees 2020 Olympics Bid as Catalyst for Recovery." *The Atlantic*, Aprill 11, 2011. https://www.theatlantic.com/international/archive/2011/04/despite-earthquake-and-nuclear-crisis-tokyo-bid-2020-olympics/349491/.

"Ikeda Hayato." Prime Ministers, Britannica, Updated November 29, 2021, britannica.com/biography/Ikeda-Hayato.

"In Olympics-Heavy Policy Speech, Japanese Pm Shinzo Abe Says Tokyo Games Mark New Era for Nation." *The Strait Times*, January 20, 2020, Sports. https://www.straitstimes.com/sport/in-olympics-heavy-policy-speech-japanese-pm-abe-says-tokyo-games-mark-new-era-for-nation.

"Ioc President's Speech – Tokyo 2020 Opening Ceremony." International Olympic Committee, Updated July 23, 2021, accessed July 2, 2022, https://olympics.com/ioc/news/ioc-president-s-speech-tokyo-2020-opening-ceremony.

"Japan Showcases Rebirth and Resilience." International Olympic Committee, Updated October 5, 2021, accessed July 5, 2022, https://olympics.com/en/news/japan-showcases-rebirth-and-resilience.

"Japan's Community Assurance: The 'Ganbatte' Spirit." Teamwork, We do Technologies, Updated April 2011, accessed June 30, 2022, http://bswan.org/ganbatte_spirit.asp.

Jeong, Heena. "Nation Branding and the Representation of a Nation's Identity: The Case of the Study in Sweden Facebook Page."graduate, Uppsala University, 2018. http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1228896/FULLTEXT01.pdf.

Kilgore, Adam, Simon Denyer, and Rick Maese. "From Unfazed to Unprecedented: Inside the Decision to Postpone the Olympics." *The Washington Post*, March 28, 2020, Sports. https://www.washingtonpost.com/sports/2020/03/27/olympics-

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

postponement-decision/.

KYODO. "Tokyo Games Cancellation Would Cost Japan $17 Billion, Nomura Sats." *the japan times* May 25, 2021. https://www.japantimes.co.jp/news/2021/05/25/business/economy-business/nomura-olympics-cancellation-cost.

Lee, David. "Volunteers – the Unseen Champs of the 2020 Olympics." *The Strait Times*, August 7, 2021. https://www.straitstimes.com/sport/telegram-from-tokyo-volunteers-the-unseen-champs-of-the-2020-olympics.

Lewis, Leo, and Murad Ahmed. "Japan: How Coronavirus Crushed Abe's Olympics Dream." *Financial Times*, March 30, 2020, Olympic Games. https://www.ft.com/content/c343aa5e-702a-11ea-9bca-bf503995cd6f.

Lies, Elaine. "In Olympics-Heavy Policy Speech, Japan Pm Says Games Mark New Era for Nation." *Reuters*, January 20, 2022, Sports News. https://www.reuters.com/article/us-olympics-2020-parliament-idUSKBN1ZJ0EA.

Lu, David J. "Emergence of an Economic Superpower." *Japan: a Documentary History* (1996): 527.

MacDougall, Terry Edward. "Yoshida Shigeru and the Japanese Transition to Liberal Democracy." *International Political Science Review / Revue internationale de science politique* 9, no. 1 (1988): 61. https://www.jstor.org/stable/pdf/1600816.pdf?casa_token=b6nv_bZKIx0AAAAA:lP2FrE2fZASmuQ9Hz1NDNVrCqv19bdkHHE-TUZ8x4ec3Zh9eDeHi2mLO-CtKQE1bQWC-sMtT-guVAmVzf9Rvvb0wOlAgdrqZN8uo8EmovZuGR_3TtP_M.

Maeshima, Kazuhiro. "Suga's Olympic-Sized Gamble." *FP*, Analysis. https://foreignpolicy.com/2021/06/22/tokyo-summer-olympics-suga-covid-19-pandemic/.

Majumdar, Boria. "How Covid Changed Sport – a Case Study of the 2020 Tokyo Olympic Games." *Sport in Society* (2021): 2. https://doi.org/10.1080/17430437.2021.1975963.

Manzenreiter, Wolfram. "Olympic Education: How Tokyo 2020 Shapes Body and Mind in Japan." In *Japan Through the Lens of the Tokyo Olympics,* edited by Barbara. et.al. Holthus Abingdon, Oxon: Routledge, 2020.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

"Mar 11, 2011 Ce: Tohoku Earthquake and Tsunami." National Geographic, Updated May 20, 2022, accessed June 3, 2022, https://education.nationalgeographic.org/resource/tohoku-earthquake-and-tsunami.

Masumoto, Naofumi. "The Legacy of the Olympic Peace Education of the 1964 Tokyo Olympic Games in Japan." *The International Journal of the History of Sport* 29, no. 9 (2012): 1263. https://doi.org/10.1080/09523367.2012.692247.

""Moving Forward" to Be Consistent Theme in Tokyo 2020 Opening and Closing Ceremonies." Inside the Games, Dunsar Media Company, accessed June 4, 2022, https://www.insidethegames.biz/articles/1110223/concept-tokyo-2020-ceremonies.

"Occupation and Reconstruction of Japan, 1945-52." United States Department of States, accessed June 20, 2022, https://history.state.gov/milestones/1945-1952/japanese-reconstruction.

Ohno, Kenichi. "The High Growth Era." In *The History of Japanese Economic Development* 2017.

———. "Postwar Recovery 1945–49." In *The History of Japanese Economic Development* 2017.

Otomo, Rio. "Narratives, the Body and the 1964 Tokyo Olympics." *Asian Studies Review* 31, no. 2 (2007): 118. https://doi.org/10.1080/10357820701373283.

Peltz, Jennifer. "Japan's Leader Says Olympics Were 'Symbol of Global Unity'." *AP*, September 5, 2021. https://apnews.com/article/coronavirus-pandemic-united-nations-general-assembly-sports-tokyo-yoshihide-suga-631d204ccac0e98d7002cc477a0e7a0a.

Rosenwald, Michael S. "Three Years after Wwii Ended, Japan Was Still Technical an Enemy – and Banned from the London Games." *The Washington Post*, July 23, 2021. https://www.washingtonpost.com/history/2021/07/23/japan-olympics-history/.

Ryall, Julian. "The Power of the Pictogram: Developing the Legacy of the Tokyo 1964 Games." *Daily Telegraph*, June 1, 2022. https://www.metro.tokyo.lg.jp/english/about/tokyo/documents/tokyo_brochure

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

_05_1.pdf.

Sasaki, Sayo. "With Olympics over, Suga Faces Uncertain Future over Covid-19 Response." *the Japan Times*, August 9, 2021. https://www.japantimes.co.jp/news/2021/08/09/national/politics-diplomacy/suga-post-olympics/.

"Shinkansen and the Legacy of Tokyo 1964." Japan House London, Updated July 4, 2022, https://www.japanhouselondon.uk/whats-on/2021/shinkansen-and-the-legacy-of-tokyo-1964/.

Sieg, Linda. "Japan's Abe Faces Struggle on Coronavirus, Economy, as Olympics Delayed." *Reuters*, March 24, 2020, Coronavirus: Full Coverage. https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-olympics-politics-idUSKBN21B22E.

Slodkowski, Antoni, and Kiyoshi Takenaka. "A Tale of Two Cities: In the 'Bubble' and the Tokyo Outside." *Reuters*, July 30, 2021. https://www.reuters.com/lifestyle/sports/tale-two-cities-bubble-tokyo-outside-2021-07-29.

"Speech by Tokyo 2020 President Hashimoto at the Opening Ceremony of the Olympic Games Tokyo 2020." Around the Rings, Updated July 23, 2021, accessed June 20, 2022, https://www.infobae.com/aroundtherings/press-releases/2021/07/23/speech-by-tokyo-2020-president-hashimoto-at-the-opening-ceremony-of-the-olympic-games-tokyo-2020/.

Szondi, Gyorgy. "Public Diplomacy and Nation Brading: Conceptual Similarities and Differences." 2008. https://www.researchgate.net/publication/253744488.

Tagsold, Christian. "The 1964 Tokyo Olympics as Political Games." *The Asia-Pacific Journal* 23, no. 3 (June 9, 2022 2009): 2. https://apjjf.org/-Christian-Tagsold/3165/article.html.

Takenaka, Kiyoshi. "Japan Pm Tells U.N. Tokyo Is Determined to Host Olympics Next Year." *Reuters*, September 26, 2020, Sports News. https://www.reuters.com/article/uk-un-assembly-japan-idINKCN26G2U8.

Tarrant, Jack. "'United by Emotion' Chosen as Tokyo Motto." *Reuters*, February 17, 2020. https://www.reuters.com/article/us-olympics-2020-motto-idUSKBN20B0NL.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

Tatsumi, Yuki. "The Tokyo Olympics Will Proceed, but Who Are They For?". *Diplomat* 80 (2021): 91-93.

"The Olympic Movement, the United Nations and the Pursuit of Common Ideals." UN Chronicle, United Nations, Updated August 26, 2016, https://www.un.org/en/chronicle/article/olympic-movement-united-nations-and-pursuit-common-ideals#:~:text=The%20Olympic%20Charter%20specifies%20that,the%20preservation%20of%20human%20dignity.%E2%80%9D.

"The Recovery and Reconstruction Games." Olympic and Paralympic Games Tokyo 2020, TMG Portal Site, accessed June 3, 2022, https://www.2020games.metro.tokyo.lg.jp/special/eng/enjoy/reconstruction/#:~:text=The%20origins%20of%20the%20Tokyo,them%20with%20hope%20and%20inspiration.

"The Shinkansen Turns 50: The History and Future of Japan's High-Speed Train." Society, Nippon, Updated October 1, 2014, 2014, https://www.nippon.com/en/features/h00078/.

The Tokyo Organising Committee of the Olympic and Paralympic Games. *Tokyo 2020 Action & Legacy Plan 2016 Report.* (The Tokyo Organising Committee of the Olympic and Paralympic Games, 2016).

———. *Tokyo 2020 Action and Legacy Report.* The Tokyo Organising Committee of the Olympic and Paralympic Games (2021).

"Tokyo 1964 Olympic Games." accessed April 18, 2022, https://www.joc.or.jp/english/historyjapan/tokyo1964.html.

"Tokyo 1964: The Olympic Benchmark." UX Collective, Medium, accessed May 25, 2022, https://uxdesign.cc/tokyo-1964-the-olympic-benchmark-f2745f08b762.

"Tokyo 2020 Olympic Torch." Olympics, International Olympic Committee, Updated October 5, 2021, accessed June 23, 2022, https://olympics.com/en/news/brand-design-torch.

"Tokyo 2020 Opening Ceremony Honours Those on the Frontline of the Coronavirus Pandemic." International Olympic Committee, Updated July 23, 2021, accessed July 1, 2022, https://olympics.com/ioc/news/tokyo-2020-opening-ceremony-

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

honours-those-on-the-frontline-of-the-coronavirus-pandemic.

"Tokyo 2020: Ioc Adds 'Together' to Official Olympics Motto." News, DW Made for Minds, Updated July 20, 2021, accessed June 20, 2022, https://www.dw.com/en/tokyo-2020-ioc-adds-together-to-official-olympics-motto/a-58324752.

"Tokyo Olympics 1964: The Games That Defined Japan." History Extra, accessed April 23, 2022, https://www.historyextra.com/period/20th-century/tokyo-olympics-1964-the-games-that-defined-japan/.

"Toward an Alliance of Hope – Address to Joint Meeting of the U.S. Congress by Prime Minister Shinzo Abe." Prime Minister of Japan and His Cabinet, Cabinet Public Affairs Office, Updated April 29, 2015, https://japan.kantei.go.jp/97_abe/statement/201504/uscongress.html.

Ubaidulloev, Zubaidullo. "Sport for Peace: A New Era of International Cooperation and Peace through Sport." *Asia-Pacific Review* 25, no. 2 (2018): 113. https://doi.org/10.1080/13439006.2018.1548818.

"What Is Sport for Tomorrow?". Accessed May 20, 2021. https://www.sport4tomorrow.jpnsport.go.jp/about/.

"What Is the Olympic Motto?" International Olympic Committee, accessed June 4, 2022, https://olympics.com/ioc/faq/olympic -symbol-and-identity/what-is-the-olympic-motto#:~:text=On%20the%2020th%20of%20July,Faster%2C%20Higher%2C%20Stronger%E2%80%9D.

Yamamura, Eiji, and Yoshiro Tsutsui. "The Impact of Postponing 2020 Tokyo Olympics on the Happiness of O-Mo-Te-Na-Shi Workers in Tourism: A Consequence of Covid-19." *Sustainability* 12, no. 8168 (2020). https://doi.org/10.3390/su12198168.

Yoshino, Naoyuki, and Farhad Taghizadeh-Hesary. "Three Arrows of "Abenomics" and the Structural Reform of Japan: Inflation Targeting Policy of the Central Bank, Fiscal Consolidation, and Growth Strategy." Papers and Briefs, *ADBI Working Paper Series*. (2014): 10. Accessed July 14, 2022. https://www.adb.org/sites/default/files/publication/156347/adbi-wp492.pdf.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

Yuan, Shuying. "A Miraculous Revitalization of Japan? A Comparative Analysis of the 1964 Tokyo Olympic Games, the Failed 2016 Host City Bid and the Successful 2020 Bid." *Asia Pacific Journal of Sport and Social Science* 2, no. 3 (2013): 13. https://doi.org/10.1080/21640599.2013.861665.

"Ioc ขอเปลี่ยนคำขวัญ โอลิมปิก 2020 มุ่งเน้นสามัคคียุคโควิด-19." *Spring News*, กรกฎาคม 20, 2021, Spring. https://www.springnews.co.th/blogs/news/812702.

"Soreike! Anpanman อันปังแมน ยอดมนุษย์ขนมปัง!" บันเทิงญี่ปุ่น, J-Study Center, Updated พฤษภาคม 7, 2014, accessed มิถุนายน 29, 2022, https://www.studyatoz.com/article.php?id=2685.

Suepaisal, Narisara. "โอลิมปิกนี้ไม่กลัวโควิด ญี่ปุ่นกับปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ต้องจัด Tokyo 2020 Olympics ต่อไป." (2021). https://thematter.co/social/tokyo-2020-olympics-economy/149381.

"11 มีนาคม 2011: แผ่นดินไหวใหญ่และสึนามิในญี่ปุ่น." The Momentum, Updated March 11, 2022, https://themomentum.co/otd-tsunami-jpn/.

"เกิดอะไรขึ้นกับญี่ปุ่นหลังแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2." ศิลปวัฒนธรรม, มติชน, Updated ตุลาคม 25, 2564, https://www.silpa-mag.com/history/article_76784.

จินตวัฒน์ ศิริรัตน์. "โตเกียวโอลิมปิกจากอดีตสู่ปัจจุบัน: การเสริมสร้างภาพลักษณ์จากประเทศรักสันติสู่ประเทศรักสิ่งแวดล้อม." วารสารญี่ปุ่นศึกษา 8, no. 1 (2008): 120.

———. "โตเกียวโอลิมปิกจากอดีตสู่ปัจจุบัน: การเสริมสร้างภาพลักษณ์จากประเทศรักสันติสู่ประเทศรักสิ่งแวดล้อม." วารสารญี่ปุ่นศึกษา 8, no. 1 (2008): 123.

"ญี่ปุ่น." NRCTxTDRI COVID-19 Policy Watch, สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ), https://www.covidpolicywatch.com/japan/.

"ญี่ปุ่นฟื้นตัวหลังสงครามโลกได้อย่างไร." ลงทุนศาสตร์, Investerest.co, Updated มีนาคม 9, 2021, https://www.investerest.co/economy/japan-after-world-war-ii/.

ทรายแก้ว ทิพากร. "โอลิมปิกโตเกียว 2020 โอลิมปิกครั้งที่สองของญี่ปุ่น." Accessed June 8, 2022. http://www.iaschula.ac.th/article.

นรีนุช ดำรงชัย. "ญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สองกับการเปลี่ยนผ่านทางความคิดและค่านิยมภายใต้แนวคิดเซะดะอิริง." วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา 7, no. 1: 89-90.

นิกรเดช พลางกูร. "การสร้างภาพลักษณ์ประเทศไทยและบทบาทที่สำคัญของกระทรวงการต่างประเทศ." 2558. https://image.mfa.go.th/mfa/0/yZ0EO327fd/nbt/nbt7/IS/7002.pdf.

นิพัทธ์พงศ์ พุมมา. "สหรัฐอเมริกากับการปฏิรูปประเทศญี่ปุ่นในช่วงยึดครอง (ค.ศ.1945-1952) นโยบายและ

ผลกระทบ." *The Journal of East Asian Studies* 15, no. 2 (2010): 160. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/easttu/article/view/51165.

"บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภาพลักษณ์ของชาติ." http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/8406st/5.2%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%202.pdf.

มัทนี วงศ์กิจรุ่งเรือง. "สรุปสถานการณ์เศรษฐกิจญี่ปุ่น." 1-2. http://www.ditp.go.th/contents_attach/75064/75064.pdf.

"โมเมนต์กินใจ! แพทย์และพยาบาลได้รับเกียรติให้ร่วมวิ่งคบเพลิงในพิธีเปิดกีฬาโอลิมปิกเกมส์ 2020 ที่กรุงโตเกียว." Elle Thailand, Updated กรกฎาคม 23, 2021, accessed กรกฎาคม 12, 2022, https://www.ellethailand.com/tokyo-olympic-2020-opening-ceremony-lighting-cauldron/.

"รู้จัก 'Abenomic' ผลงานชิ้นเอกของ "ชินโซ อาเบะ" อดีตนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น." เศรษฐกิจ, Money Buffalo, Updated กรกฎาคม 8, 2022, https://www.moneybuffalo.in.th/economy/get-to-know-abenomic-the-masterpiece-of-former-japanese-prime-minister-shinzo-abe.

ไว จามรมาน. "นโยบายอุตสาหกรรมญี่ปุ่นกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจ." บทความวิชาการ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: 9.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. "Tokyo 2020 Olympics... อานิสงส์ต่อเศรษฐกิจญี่ปุ่นมีจำกัด." *Kasikornthai Econ Analysis* 27, no. 3247 (2564): 1-2.

เอกสิทธิ์ หนุนภักดี. "อาเบะโนมิกส์กับการเปลี่ยนรูปรัฐญี่ปุ่น." วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา 6, โครงการสันติไมตรี ไทย-ญี่ปุ่น, no. 2: 96. https://www.tci-thaijo.org/index.php/jsn/article/download/69741/58283.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ร.ท.หญิง กนกนันท์ ธูปะเตมีย์
วัน เดือน ปี เกิด	3 ตุลาคม 2537
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2559 - อักษรศาสตรบัณฑิต เอกภาษาอังกฤษ เกียรตินิยมอันดับสอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
ผลงานตีพิมพ์	นิทานชุดส่งเสริมความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน เรื่อง "ความฝันของเด็กชายก้อนเมฆ" จัดทำโดยกรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ISBN 978-616-341-061-0

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University